

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Váci-körút 18.
hová minden küldemény
intézendő.

ZSIDÓ FELEKEZETI JELLEGŰ
POLITIKAI ÉS SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.
SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 frt
Fél évre..... 4 „
Negyedévre..... 2 „

MEGJELENIK MINDEN VASÁR NAP.

Tartalom:

A névmagyarosításról. Irta: *Zempléni Árpád*. — A bécsi hitközség tiltakozó gyűlése. — Hogy szüntessük meg a zügiskolát Irta: *Palágyi Lajos*. — Cijónista gyűlés Budapesten. Ösmerteti: *Mardochei Hajehudi*. — Gregorigék mint vádlók. — Hírek. — Hirdetések. A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. Irja: *Szabolcsi Miksa*. — Jeltelen sirok. (Vers.) Irta: *Dr. Feleki Sándor*. — Lassu viz partot mos. *Kompert Lipót* elbeszélése.

Naptár:

Vasárnap (1899 október 15.) 5660. *Marchesvan* hó 11-ike. Hétfő 12 ike. Második taanis szén. Kedd 13-ika. Szerda 14-ike. Csütörtök 15-ike. Péntek 16-ika. Szombat 17-ike. Hetiszidra: *Vajero*. (Mózes I. könyve 18., 19., 20., 21. és 22. fejezetei.) Haftora: *»Veiso achasz minse vené han- viim...«* (Királyok II. könyve 4. fejezete kezdetétől a 38. versig.)

A névmagyarosításról.

Pár héttel ezelőtt a Rombach-utczában jártam. Nem egyedül! Szabolcsi Miksa úr volt vezetőm, túsom, kezességem, hogy nem fogok Solymosi Eszter vértanúságára jutni. Biztosított, hogy e célra a Rombach-utczaiak is, mint a khinai keresztények, csak fiatal csirke-leánykákat vágnak le; magamfajta pesti agglegény már nem kóser e célra.

Denique megnéztük a Rombach-utczai gyönyörű kis mór-templomot. Kijövet, élénken sajnálkoztunk: mért nincsenek szép fővárosunknak terei s ez az izléses kis templom miért nincs azok valamelyikén?!

A kijáratnál egy pár iskolás fiúval találkozunk, akik vallás-órára jöttek — a *Talmud-Tórába* Megszólítottuk őket. A fiúk pompás magyarsággal, eleven észszel felelgettek minden kérdésünkre. Egyszer csak Szabolcsi úr közbe vág:

— Fiacskám, tudsz németül? ..

— Nem tudok, — felelte a fiú szégyenlősen.

Több se kell a magyarnak. Átnyaláboltam a gyereket könyvestül, táskástul, mindenestül s összevisszacsókoztam.

— Hát, igazán nem tudsz németül? Hisz az nagyszerű! Gyere, öcskös, veszek neked almát.

Szabolcsi gazda pompásan mulatott az én elragadtatásomon.

— Kérem — feleltem én, — hiszen ez szenzációs gyerek! Hogy magyarul tud, az csak csak, de hogy — németül nem tud, az már győzelem. Nesze, fiacskám, a másik zsebedbe is fér még. Adjál a többieknek is. Hogy is hívnak?

— Mermelstein Géza, szolgálatjára, — felelte a gyerek magyarosan.

— Mi-cso-da? Her?-mer?-ber? merstein? Hogy lehet magyar gyereknek ilyen megtanulhatatlan neve? Eredj, haragszom. Mond meg otthon édes apádnak, tiszteltetem: vegye föl a Herméli nevet, vagy legyen Meredeki, Mérő, Mérges, Magyar vagy bármi egyéb, csak Ermer-vagy micsoda — stein ne! Isten áldjon meg!

Szegény fiú, pirulva távozott. Egyszerre föl-zajgott benne az öntudat, hogy minden igyekezete hiába, nem igazi magyar addig, míg ez a fatális német név éktelenkedik rajta. Ő még ki tudja mondani, ez az egyetlen német szó, amit tud, de másoknak már terhére van, vagy egyáltalán képtelenség az ilyen név megtanulása.

És ha tovább fűzi gondolatait, arra is rá fog jönni, hogy a jól hangzó név valóságos *nome de guerre*, sőt annál is több: fegyver, mely-lyel győzni lehet. Ez a gyalgó német név az egyre magyarosodó fővárosban fokozatosan lehetetlenebbé válik akár mint tanult ember, orvos, ügyvéd, mérnök próbál majd megélni, akár üzletet nyit: be van zárva előtte a boldogulás útja, mert — nem bírja a *kuncsaft* megtanulni a nevét.

Már pedig, míg az utópista álmok-álma, a czuczilista falanszter be nem jön, ahol mindenkinek teritenek; míg az emberek önállóan s önmagukra hagyva küzdenek a megélhetésért; addig az egyénnek minden eszközt meg kell ragadnia, melynek révén boldogulhat. S ily boldogulási eszköz idomulni nyelvben, névben, szellemben ahhoz a nemzethez, melynek kebelében élnünk s halnunk kell.

Külföldön ezt egészen természetes dolognak tartja minden bevándorlott, beszármazott egyén. Ha nem teszi meg maga, megteszi a nép. *Dreyfus*-ból lesz *Drefü*, *Jókai*-ból *Zoké*, Esterházy-ból *Ösziászy* stb. mert a franczia azt mondja: ő megtanult olvasni, tanuljon meg a jövevény is — írni.

Olaszországban pláne ritkaság, hogy üzleti czégtáblán ne olasz hangzású nevet lásson az ember. Veneziában a Ghetto vecchio apró üzleteinek épp oly olasznevű tulajdonosaik vannak, mint a Márk-téren vagy egyebüttlévőknek. Pedig sok zsidó kereskedő, iparos, vendéglős meg egyéb van a világszép Veneziában. Aki megmaradt angol vagy német neve mellett (egy pár fogadós!) az is üzleti szempontból tette, hogy a hazájából jövő utasokat magához édesgesse.

De elég ebből ennyi. A névmagyarosítás praktikus oldalát a gyakorlati emberekre bízom, fejtegetsek ők tovább. Én e cikkemben inkább a nyelv fonétikája és esztetikája szempontjából óhajtanám megvilágosítani e kérdést, mert ez az egésznek alapja és vezére és azért is, mert a kérdés, hála Istennek! aktuálissá vált. Mert mint az »Egyenlőség«-ből örömmel értesültem — be kár, hogy nem vettek róla tudomást a napilapok — az izraelita kézmű- és földművelési egyesület egyik érdemes vezérő embere indítványára elhatározta, hogy csak oly fiukat fogad pártfogásába — és ezek száma állandóan 400 — kik német nevüket jó magyar hangzásuval hajlandók fölcserélni.

Újabb nyelvészeti kutatások kiderítették, hogy a magyar nyelv nemcsak Európának, hanem Ázsiának is egyik legrégebbi nyelve. Európai román, germán és szláv nyelvek roppant fiatalok bármelyik ural-altáji nyelvhez s így a magyarhoz képest is. Hangzásuk, kiejtésük, szófüzésük mind homlokegyenest ellenkezik a magyar nyelv és szellem természetével. A német nyelv előhangsúlyozó természete rokon a miénkkel s csakugyan egyenesen a hunoktól, tehát török népfajtól származik. Atila király emlékét a Nibelungen-Lied melletti ez a kis fonétikai örökség hirdeti ma is.

Hanem ennél aztán nincs is több közünk egymáshoz. A sziklagörgető Donner-Wetter-Sprache meg a folyékony, kiépült, kicsiszolt, néha szinte gyermekesen lágy magyar nyelv között lehetetlen összekötő hidat építeni. A német szó magyar szájba, a magyar szó németbe isten ucsse nem való. Nevetségessé válik. A katonanótákban

kereplő, valósággal csúffá tett német szavakon a magyar katona öntudatlanul is jól mulat; érzi, hogy az ő nyelve öregebb, finomabb, olyan mint a Tokaji asszús nevet a németen: hogy is lehet, Donner-Wetter-nochamól! ilyen furcsa, darabos nyelven embermódra beszélni?!

A mit a katona a reglamás nyelvvel, azt teszi a nép is a közzéje került idegen szavakkal. Meglágyítja, kidagasztja, mint a tésztát, átalakítja olyanná, a milyennek kellene lennie, hogy ember szájába való legyen. Így lett a kifli, mutyi, pemzli, prézli, Ájfel-torony s társai magyarrá. Meg se hallja! képtelen rá zeneibb hajlamu füle, hogy bevegye az efélét eredeti keménységében. A német nyelvvel csak az olasz bánik el még oly merészen, mint mink. Egy Szicziáliából jött munkást hallottam a minap, a ki ezt a német szót: *verkaufen*, így ejtette ki, hogy: *frankofóni*. A magyar ember meg *káfol* a *ferbli*-ben, mely *ferbelá*-nak is hivatik.

Így állván a dolog, nem lehet rossz néven venni a népnek, hogy a falujában élő német nevű zsidó kereskedőket elkereszteli házi használatra, néha bizony úgy, hogy még az unokának is fáj. Ha magyar, hát legyen magyar neve, vagy ha nincs, hát majd megkülönböztetjük mi, de nem lesz abban köszönet! — gondolja magában a parasztság s csinál a *Kobelrausch*-ból *Köbölrozs*-ot, a *Honigmaul*-ból *hónig máj*-at, vagy ha nem segít az etimológia, ismertető-jelekhez folyamodik, a melyek közt legelterjedtebb például a *Nyakig-láb zsidó* elnevezés.

Nálunk Tállyán volt egy Kohn-család, melynek valamelyik öregapját elnevezték *Kumberkó*-nak (Kun Berkó) s úgy rájuk ragadt, hogy ma már Kún valamennyi.

A nép csufolódása nem mindig gyűlölésből származik. Barátságos utmutatás az inkább arra, hogy kimondhatóbb, bevehetőbb nevet váltson az illető. Kumberkónak nevez-e el a nép valakit, vagy Libamájnak (Lieb-Mayer), *Kékszáj*-nak-e vagy *Gerincvályog*-nak (Grünzweig), az neki teljesen mindegy. Első sorban tisztába akar jönni az embereivel, a csúfnév csak melléktermény. *Farkas zsidó*-nál is a *zsidó* csak megkülönböztetésül van oda téve, hogy egy másik (keresztény) Farkas Dáviddal össze ne téveszszék.

A nép öntudatlan esztetikájára mutat, hogy nem akarja s nem tudja megtanulni az idegen hangzású nevet. Az *árendás zsidó*, ha nem ragaszkodnék mondjuk *Berger* nevéhez, hanem sietne *Beregi*-vé lenni, rég *Beregi úr* volna a nép előtt, így ezzel az általános czímmel kell megelégednie. *Lichtblau* úrból Lipitylotty lesz, *Grün* úrból *Görény*, vagy bőrs, pálinkás, gyürüs zsidó, szóval a foglalkozását teszik ismertetőjévé: mert a neve megtanulhatatlan és rut és kinevetni való a nép fülének és izlésének.

Az a makacs ragaszkodás német neveikhez, zsargon nyelvükhöz, mely örvényt nyitott egyes helyeken a zsidók és keresztények között. Soká fogjuk még áthidalhatni. De mindent el kell követnünk e különbségek eltüntetésére.

Ha valaki Berger Izsákból *Berkes* Izsákká lesz, körülbelül mindent megtett, a mit hazája és vallása követelhet tőle. A bibliai neveket a nép (különösen protestáns helyeken!) maga is használja s egy pillanatig se fogja bántani, hogy a zsidó, hiven ősei hitéhez, szintén bibliai nevet használ másodikul. De már a *Berkes Árpád, Attila, Zoltán* s egyéb kegyeletes magyar nevek, a melyeket a nép maga se vesz föl, annyira tiszteli, megint felköltenék gunyolódó kedvét. Azt mondaná rá: Hm! mégis furcsa! Az én fiam Kovács Ábris, a Kohn zsidóé meg Kovács Attila. Lassabban a testtel! Mi is magyarok vagyunk még.

Ugyanilyen visszás érzéseket ébreszthet a Rákóczy, Hunyadi, Thököly és egyéb kegyeletes történeti magyar nevek fölvétele. A néplélek egyszerű, mint maga a természet, nincs benne ugrás, porszemtől halad porszemig, kiméli erejét, mert érzi, hogy ráér. S azért nem szereti a tulságot semmiben s így még a magyarosodók e fajta buzgalmában sem. Gyanút ébreszt benne szeretet helyett. Ha neki a Löwy-ből Lövey lesz, már eselleg nem tetszik. Mért nem csak *Lövő*? A Lövények urak voltak, Lévy meg »csak«¹ bérlő volt! — kesereg magában a magyar napszámos, a ki abban, hogy ő magyar, büszkeségét, abban, hogy keresztény, üdvösségét találja s a kettőből külön polgári jogot kodifikál magának.

Ha ebből a tanulságot levonjuk, nem oda lyukadunk, a hová Max Nordau és az ő cijenistái: hogy tehát hiába való minden, a ki zsidó, menjen haza Palesztinába! Sőt ellenkezőleg. A ki magyar, legyen annak vezetéknéve is magyar. S a ki zsidó, legyen a kereszt-, illetőleg második neve bibliai név, avagy a rendes forgalomban lévő Laczi, Béla, Géza, Marczi, Ákos meg egyéb nevek, a mik a mai magyar beszéd szokott folyását nem zavarják.

Akkor körülbelül szent lesz a béke; megszűnik a csufolódás, meg az irigykedés. Ha a nép látja, hogy Grünbaum Salamon *Gombos* lett, de megmaradt a másik neve, tehát magyar is meg zsidó is akar lenni egyszerre mind: egyszerre megjön a bizalma s egész másképp fogja a kalapját is megemelni a »szomszéd«² előtt, mint addig tette. Mert látja, hogy — nem akarja tullicizálni se *uraságban*, se *magyarságban*, mert e kettőre a legtöbben érzékenyek. A hazafiság mindenkor keverve van egy kis nemzeti göggel is. Ezzel számolni kell.

A ki falun lakik, ismeri a népet, azt hiszem, igazat fog nekem ebben adni. *Zempléni Árpád.*

A bécsi hitközség tiltakozó gyűlése.

A bécsi hitközség — azon tetteivel, melyekkel a felekezet általános érdekeinek védelmét kellene szolgálnia — nem igen szokott minket elragadni. A tettek elmaradása miatt nem egyszer volt korholó szavunk s ezért szinte jól esik, hogy most módunk nyílik tárgyalgosságunk igazolására s annak kiemelésére, hogy ime, a bécsi hitközség fölébredt és helyt áll megint a felekezeti közérdekekért. A polnai vérvádban nyilvánuló csufság adott neki erre alkalmat. Amíg az osztrák antiszemitizmus személyeket támadt, a zsidó hitűek üzleti érdekeit, egzisztenciájuk dolgát ásta alá, addig nem jelentkeztek testületi mivoltukban; most azonban, midőn a hitet, a vallást, amely mindnyájunké s amely nem földi érdekeket illet, kezdték ki a leggaládabb módon és formában a vérvádnak számtalanszor megczáfolt ősi, rozsdás fegyverével, tettekre határozta el magát. A beadvány után, amelyet e tárgyban — mint annak idején irtuk — az osztrák kormányhoz intézett, f. hó 7-ikén protestáló gyűlést tartottak a zeneegyesület nagytermében, ahol a bizonyítékok egész tárházával vetették vissza nyomós szavú szónokok és hozzá értő emberek a vérvádaskodók alattomos támadásait. Óriási tömeg gyűlt össze a protestálásra, köztük az osztrák tudományos és társadalmi élet legtöbb kitünősége.

Stern dr. községtanácsos, a hitközség alelnöke, nyitotta meg a gyűlést, mert *Klinger*, csász. tanácsos, a hitközség elnöke, beteg. Utána *Güdemann* dr., bécsi főrabbi, mondott hatalmas beszédet, melyet érdemes volna lenyomatva, millió és millió példányban szétosztani, hogy megismerje minden tamáskodó, mennyire alaptalan a vérvád meséje. A második szónok *Steger* Henrik dr., kultuszfeljáró volt, aki az antiszemitizmus szülte áldatlan állapotokat s a mozgalomnak a polnai vérvádban nyilvánuló eredményét bélyegezte meg arra való kemény szavakkal. Végül határozati javaslatot fogadtak el.

A bécsi hitközség ezen férfai feilépéséről alábbi részletes tudósításunk számol el:

Güdemann dr. főrabbi beszéde:

Először történik, hogy hivatásomon kívül nyilvános helyen beszédet tartok, hogy azonban ezuttal is tárgyalagos maradok, az nem képezheti kérdés tárgyát. Mert arról van itt szó, hogy teljes önérzettel és megbotránkozással álljunk ama vád elébe, hogy a zsidók, avagy csak egyes zsidók is, embervért használtak volna rituális czélokra valaha, avagy használnának jelenleg. Miután ezen százszor megczáfolt ráfogás, szomorú hírnévre szert tett törvényszéki tárgyalás folytan megint feléledt és antiszemita részről legqualifikálatlanabb módon konportáltatik: jogunk és kötelességünk, de különösen jogom és kötelességem, ki 33 éve lelki pásztora vagyok a bécsi zsidó polgárságnak, hogy eme gyanusítást annak deklaráljam, ami tényleg: az igazság legszemérmeltlenebb és legaljasabb meghamisításának.

Kérdem, hogy az a keresztény, aki keresztény voltát átérzi egészen, vallásunk ellen irányított eme rágalomnak hitelt adhat-e? Hisz ha azt teszi, önönmaga

alatt vágja a fát! II-ik Gyula pápának Rómában levő siremléke egy Michel Angelo készítette Mózes szobor. Velenczében a katolikus templomok között van egy Mózes egyház is. Itt Bécsben a Franciscanerplatzon és a fogadalmi templom erkélyén szintén áll egy-egy Mózes szobor, akinek az öt könyvei egyikéből éppen ma délelőtt olvastak fel a templomban: A ki embernek vérént ontja, annak emberek ontják vérént, mert saját képére teremtetten isten az embert. — És istennek ama képét, amelynek vallásunk az embert tartja, éppen a mi vallásunk ölje meg, és éppen a vallása kedvéért? Melyik keresztény állíthatja ezt tiszta lelkiismerettel és annak tudatában, hogy az új testamentum az ó szövetségnek úgy szólván emlőin nevelkedett fel. Ez állítás majdnem egyenértékű lenne ilyenformán az anyagiylkossággal. Ki meri ezt a zsidókról feltenni, rólunk, kik a Tóra törvényeinek tiszteletben tartását mindenha legfőbb kötelességünknek tartottuk, kiknek a Tóra legszentebb palladiumunk, a melynek megoltalmazására soha egy csepp keresztény vér nem hullott, de ömlött patakokban a zsidók vére!

A vérvád alaptalanságát a kereszténység legfőbb faktorai, a papok, már több ízben kimutatták. 712 esztendővel ezelőtt 1272 október 7-ikén Gergely pápa hivatkozva elődeinek Calixtus, Jenő, Sándor, Kelemen, Cölesztin és Innocens pápák példáira, a kiknek példait keresztényi szelidségből ő is követi, a zsidókat oltalmába fogadta, és az erről szóló pápai bullában ezt mondja: Megesik gyakran, hogy keresztények saját keresztény gyermekeiket elrejtik, azután pedig a zsidókra fogják, hogy a zsidók rejtették volna el a gyermeket, hogy megöljék és szivét és vérént feláldozzák. Teszik ezt azért, hogy ennek folytán a zsidókat kizsákmányolják, és a kinoktól való megszabadításért bizonyos pénzösszeget csikarjanak ki tőlük. Holott pedig a zsidók törvényei ezt a leghatározottabban eltiltják, és félre nem érthető módon azt rendelik, hogy a zsidók vért ne igyanak, sőt hasított patájú állatnak még a husát se egyék meg, amely körülményt zsidó hitről a kereszténységre tért egyének udvarunkban is ismételtelen elismerték. Mindezek daczára azonban, hasonló vádaskodás folytán zsidók sokszor kerülnek börtönbe és ott kínoztatnak. Ennél fogva elrendeljük, hogy a keresztényeknek e nemű vádjait nem szabad meghallgatni, a fogva levő zsidók szabadon bocsátandók, és jövőre ilyen okból zsidókat elzárni nem szabad, hacsak — *mit nem hiszünk* — (quod non credimus) tetten nem érik őket (in flagranti crimine). Hasonlóan nyilatkoztak IV. Incze és V. Márton pápák, de nyilatkoztak kardinálisok, püspökök, királyok és hercegek és keresztény tudósok egész sorozata.

Deckert, az ismert agitator azt veti szememre, hogy úgy teszek, mintha nem tudnám, hogy a trienti Simon létezett volna! Azt felelhetném neki, hogy ő meg úgy tesz, mintha nem tudná, hogy IV. Incze, X. Gergely és V. Márton pápák léteztek volna, akik a vérvádat hazugságnak deklarálták. Arra is hivatkozik Deckert, hogy a vérvád ügyében peres akták maradtak fenn. Miként ha nem maradtak volna az utókorra boszorkányperek aktái. Vallomások, melyeket kúnpad segélyével csikartak ki és melyek folytán a »boszorkányok« máglyára kerültek. Egyébiránt egy ilyen per történetét Freytag Gusztáv is megírta. A kis Abeles Simonról szólott, akit 1694-ben állítólag a saját édes atyja ölt meg. A történetet Freytag így végzi be: »Ez az Abeles Simon szomorú története. Aki a jezsuiták jelentését elfogulatlanul ítéli meg, úgy találja fog abban egyetmást, amit az elbeszélők igyekeztek elhallgatni. És a ki a fanatikus gyilkost undorral szemléli, azt a fanatikus papok irányában hasonló undor

fogja el. A papok az alig megszületett gyermeket elrabolják anyjától és istenes dolognak tartják a csecsemőt anyja kebléről elszakítani.« Ez az Abeles Simon pörének igaz volta, de hasonló ehhez a trienti pör, valamint mindazon pörök, melyekben a vérvád be van bizonyítva (!). Maradtak fenn periratok a zsidók által állítólag keresztülszurt szentelt ostyákról, amelyekből a szurás nyomán vér folyt volna. Bizonyára, száz keresztény látta ezt és száz zsidó vére ömlött ki ennek folytán. Ez volt az igazi ritualis gyilkosság, nem *zsidók által*, hanem *zsidókon* elkövetve!

A trieri zsidókról a 11-ik században azt híresztelték, hogy Eberhard püspököt képvarázssal sejté-geével megölték. Egy viaszbabut készítettek a püspök formájára, amelyet azután egy erre a célra megvásárolt pap megkeresztelt. A babut egy szombati napon megégették, mire a püspök azonnal megbetegedett és még aznap meg is halt. Minő hitvány hazugság! Hiszen a zsidóknak meg van tiltva szombaton a tűzzel való bánás. Ámde Eberhard szombaton halt meg és ez a tilalom ismeretlen lehetett a mese kitalálójának. Vannak aztán pörös akták zsidók által elkövetett kűtmérgezések-ről is, és az 1384-ben állítólag zsidók révén elterjedt pestis járványról. Miért nem állanak elő az antiszemiták most is az ostya megszenteltelenítéssel, a képvarázssal és a kűtmérgezéssel? Azért mert a keresztények elbiráló képességét nem tartják már alkalmasnak arra, hogy ezek iránt a vádak iránt fogékonyak legyenek. Azt hiszik azonban, hogy a vérvád meséjét még rájuk tukmálhatják. Valóban, ha azok a keresztények, akik az antiszemita vezetők után indulnak, tudnák, hogy mily csekély történelemismeretet, ítélőképességet, sőt egyenesen mily csekély keresztényiességet tételeznek fel róluk azon szédelgők, hamisítók és kizsákmányolók, kik így a zsidók révén százszorta több, jövedelmezőbb üzleteket csinálnak, mint a zsidók valaha, mondom, ha mindezt tudnák, úgy réges-régen hátat fordítottak volna nekik.

Mi azonban azért gyűltünk egybe, hogy megvédjük vallásunkat és megvédjük jogainkat a vérvád gyalázatos-sága ellenében, amelyről azt hiszem sikerült kimutatnom, hogy az nem egyéb, mint törvényesen elismert vallásunk meggyalázatása, a kereszténység és annak legfőbb méltóságainak kigunyolása, egy alávaló hitvány hazugság, antiszemita érdekekből újra életre keltve. Megesküdjem reá, hogy a vérvádban egy szó igaz sincs? Esküszöm az élő igaz Istenre, hogy vallásos könyveinkben sehol még csak a legcsekélyebb célzás sem fordul elő aziránt, hogy a zsidók, vagy valamely zsidó szekta, vagy egyes zsidók ritualis czélokra vért használtak volna, vagy használnának.

Esküszöm, hogy sohasem hallottam olyan zsidóról, akár az előbbi, akár a jelen időből, aki eme vádaskodásra alapos okot szolgáltatott volna.

Végtelen szomorú ránk nézve, de a humanitás és erkölcsiség jelenlegi állapotára is, hogy hitfelekezetünkön kívül nem akad senkisé, aki eme galád antiszemita váddal önként szembeszállt volna. Vártam volna, hogy valamely magasabb állásu papi egyén, valamely egyházfejedelem — miként az már az ó korban is előfordult, és ahogy azt a szigoruan egyházi irányu »Kölnische Volks-Zeitung« csak a legutóbb tette — a keresztény népet e vád alaptalanságáról meggyőzte volna. Hisz az ótestamentum ezen igéi (Mózes III. könyve 19, 16) »Ne állj tétlenül felebarátod vére mellett« és (ugyanott 5, 19.) »Ha nem tesz tanúbizonyságot, vétet követ el« rájuk nézve is kötelezők. És ha igazolásukul fel is tételezem, hogy az antiszemitáktól való félelem kényszerítette őket az elővigyázatos hallga-

tagságra: nincs-e elég független, előkelő állásu és tekintélyes keresztény ember, akik tanúbizonyságot tehetek volna mellettünk, annál is inkább, mert bejárósak zsidó házakba és módjukban állott a zsidóságot megismerni. De, úgy tetszik, ők is azt tartják, amit Brander deák »Auerbach pinczéjében« mond: Az igazi német nem állhatja ki ugyan a francziát, de borait szívesen issza! A német császárkoronázások alkalmával a császári herold ezt a kérdést kiáltotta oda a jelenlevők felé: Nincs ott a Dalberg családból senki? — e család tekintélyes volta folytán. Nekünk zsidóknak, eme gyalázatos várvád halatára önkénytelenül ez a kérdés jön ajkainkra: *Nincs itt Zóla-féle ember?* Csakhogy a kérdésre nem jött felelet!

Vagy ötszáz esztendővel, a pestisjárvány alkalmával élt itt Bécsben egy lelkész. Conrad von Magenberg volt a neve. Persze a pestisjárványt ki más okozhatta volna, mint a zsidók? Azok mérgezték meg a kutakat. Legalább ez volt az általános nézet. De Conrad von Magenberg azt írta annak idején: Hogy némely zsidók ezt megtennék-e, azt nem tudom. Azt azonban tudom, hogy annyian elhaltak a zsidók közül is a járvány alatt, hogy a temetőüket ki kellett bővíteni, és két hullaház voltak kénytelenek építeni.

Ilyenformán tehát önönmagukat mérgezték volna meg, ami nagy örütség lett volna tőlük. — Ez a praktikus felfogású megjegyzés nagyon sok embert felvilágosított; ma azonban, a saját kis körünkön kívül nem akad egyetlen egy ember sem, aki az igazság védelmére felkelne, és mi önmagunkra vagyunk hagyatva.

De ez nem baj. Mi önmagunk is felveszszük a harcot antiszemitákkal, akik a várvádról szóló hazugságot akarják galvanizálni. Akkor, amikor megérintik életidegeinket, megtámadják vallásunkat, csak felélesztik hitbuzgalmunkat, és megrösztenek bennünket amaz elhatárolásunkban, hogy vallásunkért, mint egy ember, síkra szálljunk, és jogainkat reklamáljuk. Még csak egy mondatot akarok Önöknek citálni Freytagtól, az Abeles Simonról irt értekezéséből: A zsidó vallás már 17 évszázadja állott fönn, mielőtt az első keresztényt megkeresztelték volna. — Ugy van!

És maig is fenáll. De pillantsanak Önök vissza történelmünkbe. Midőn Antiochus Epiphanes megtámadta hitvallásunkat, a Makkabeusok az anya hét gyermekével, miként a meteorláng, felobbantak, hitbuzgalomból és védelmére keltek hitünkre. A lelki nagyság, a meggyőződés és áldozatkészség eme példaképeit, a melyeket a keresztények is nagyrabecsülnek, a zsidóság képes felmutatni. De mit tud az antiszemitizmus? Egy szemétdomb az antiszemitizmus, a melyen — mint a jelen eset is mutatja — elavult, kárhóztos előítéletek rothadnak, amelyeknek mérges kipárolgása megfertőzteti a levegőt. Ne csüggedjünk tehát jogaink védelmében és vallásunk férfias megóvásában. Akkor abban a harcban, melyet teljesen magunkra hagyatva vivünk meg, nemcsak önmagunknak, de az igazságnak is használunk. Annak az igazságnak, mely sem nem zsidó, sem nem keresztény, hanem — miként bölcsseink mondják — Isten pecsétje!

Steger Henrik dr. előljárósági tag beszéde.

Még mielőtt azon rettenetes események és jelenségek megbeszéléséhez kezdenék, melyek a Kuttenbergben letárgyalt per alkalmából napfényre kerültek, eleve is körvonalozni és megállapítani kívánom álláspontunkat, hogy jóakaróink földre ne értsenek bennünket, rosszakaróink pedig új fegyvert ne kovácsoljanak ellenünk. Annak a kérdésnek eldöntése, hogy az a szerencsétlen zsidó vádlott a tettes-e vagy nem, a törvény hatáskörébe tar-

tozik, de mi hangosan és ünnepélyesen kijelentjük, hogy bármily fájdalmasan is esnék, hogy ha egy zsidó hit-sorsosunk tévelyednék el ennyire, mi magunk itélnék el őt százszorosan, nemcsak azért, mert vétett az általános jogszabályok ellen, de mert a mai aggályos időben hit-sorsosainak mérhetetlen kárt okozott. Szerencsére, a statisztika megtanít bennünket, hogy zsidó csak a legritkább esetben emeli fel gyilkos szándékkal kezét embertársa ellen. Mindamellett a zsidó is lehet gyilkos. De az eredmények megbeszélésénél az háborít fel bennünket leginkább, hogy ellenfeleink azzal az infámis hazugsággal állanak elő, hogy az a zsidó azért gyilkolt, mert épen zsidó volt!

A polnai affaire nem egyéb immár hónapok óta tartó üldözésnél, amely az antiszemita lázításnak köszönhető, amelynek ellenében a kormány annyiszor és oly szemelláthatólag elnézést és szinte gyengédséget tanúsított. Ennek a következménye az a körülmény, hogy valóságos rémuralom uralkodik Bécsben. Milliő polgárt, valamennyire hű alattvaló, gyaláz és möcskol egy vad tömeg, élén az antiszemita sajtó lázító lármájával. Sérti, bántja, rágalmazza őket, teszi ezt szakadatlanul és megkároztatja őket keresetükben és existenciájukban, sőt testi épségük sincs biztonságban előttük. Összejöveteleket tartanak, amelyeken egy egész sereg lázító beszéd hangzik ugyszólván napról-napra a zsidók ellen. Gyűlölet és üldözési mánia hatoltak be az iskola és a törvényszék szentelt falai közé. És megtörténik mindez, jóllehet az állami kormányzatnak kötelessége lenne a törvény értelmében a polgárok egyenlő jogait megvédelmezni. Az eddigi kormányok magatartása mintegy 20 év óta annál érthetlenebb, mert az antiszemita nem maradnak meg a faji harc mellett, hanem megtámadják az állami intézményeket, a hatóságokat, a legfelsőbb bírakat, a hivatalnokokat pedig bemocskolják, ha nem hajlandók az ő aljas szolgálatukba állani. A város politikai, társadalmi, közgazdasági és szociális élete teljesen fel van dülva, és indokolva látjuk a rombolók aknamunkáját.

A korlátnélkül való terrorismus a nyilvános életnek minden egyes részét áldatlanul befolyásolta és csak a bécsi lakosság józan zómének köszönhető, hogy nem állanak rosszabbul a dolgok. A zsidók azonban az államnak egyenjogu állampolgárai, akik kötelességeiknek leghevebben megfelelnek, az államnak vagyonukkal és vérükkel szolgálnak, de megkövetelhetik, hogy jogokban is részesüljenek. Mi zsidók, követői olyan vallásnak, amely évezredes tisztaságultra tekinthet vissza, amely daczára a legáldatlanabb üldözésnek tisztaságát máig is fenntartotta — amely vallásnak legbensőbb mivolta a következő mondasban összponstosul: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, amely vallásnak egyik bölcsé a zsidó etikát ebben a rovid mondatba vonta össze: Tégy jót és légy igazságos — amely vallásért a makkabeusok hősi halált haltak, amely vallásnak követői, a kereszténység létezésé előtt 2000 évvel, gazdag városokkal, fényes templomokkal kereskedelmi hajók egész flottájával, államferfiakkal, harcosokkal, természetvizsgálókkal, történetírókkal és költőkkel bírtak, mi zsidók, mondok, követői ilyen vallásnak, nem fogunk továbbra is, mint eddig, a kuczkóba vonulni, hogy aggodva lessük, míg valakinek eszébe jut egy pár lanya szóval védelmünkre keln. Ez hozzánk méltatlan lenne. Fel kell ébrednünk tespedésünkből és ügyünket ott, ahol törvényes módon tehetjük, magunknak kell vinnünk.

A zsidó üldözések korszakában élünk. Avagy nem zsidóüldözés-e az, ha közhasznu, emberbaráti intézetektől és egyletektől megvonják a szubvenziót, mert zsidók is

vannak tagjai között? Nem zsidóüldözés-e az, ha szegény zsidó-tanulókat — daczára ernyedetlen szorgalmuknak — nem részesítenek tandíjmentességben? Nem zsidóüldözés-e, ha a zsidó vallásu polgárokat idegeneknek nevezik, jöllehet szüleink, nagyszüleink itt éltek, itt haltak és mi vérünkkel és vagyonunkkal az állam rendelkezésére állunk és szívünk egész melegével csüngünk hazánkon. Az olyan államnak fennmaradása, melyben a legbrutálisabb, semmiféle, még a leggyalázatosabb eszköztől sem visszariadó publicistikai lázítás, írásban és képen lehetséges: az olyan államnak fennmaradása el nem képzelhető.

Egyenjogusításunkért való harcunkat a legodaadóban és fáradhatatlanul fogjuk vivni. Veszélyek, nehézségek és ellenségeskedések harcunkat még tüzeesebbé teszik. Minden, bár a legcsekélyebb eredményt is, jogos és igazságos ügyünk végleges diadala előjelének fogunk tekinteni, minden balsiker újabb erőfeszítésekre fog bennünket ösztönözni. Rágalmakat, ellenségeskedéseket, kigunyolást várunk ugyan, de megvetjük azokat. Megesküdtünk, hogy ama gyalázatos mozgalom varázsát meg fogjuk törni és semmisíteni és ettől semmiféle mesterkedései ellenfeleinknek bennünket el nem tántorítanak. A harcnak nem szabad másképp végződnie, mint az erény, a humanitás és az egyenjogusultság alapelveinek teljes diadalával, a mely alapelvek egyedül képesek az államnak igazi jólétet és a kormánynak dicsőséget szerezni. Ebben az öntudatban várjuk be az új kormány működésének eredményeit, a mely kormány tagjai, mint régi hivatalnokok meg vannak szokva a törvényeket hünen megtartani és megvédeni. Tekintsünk szeretett uralkodónk fenkölt alakjára, a ki nemcsak a saját népeit, de a világ összes nemzeteit tisztelettel és csodálkozással tölti be, a kinek nemeskeblősége és szívjósága egyforma arányu minden polgára részére, legyen az bármely vallásnak vagy nemzetiségnek követője, a ki minden egyes alkalommal és legutóbb csak pár héttel ezelőtt is biztosította hű zsidó alattvalóit atyai jóindulatáról. A teljes egyenjogusításért való szent harcunkban, testvéreim, legyen vezérlő-csillagunk és új éltető erőt adó elemünk felséges urunknak jelmondata: Viribus unitis.

Stern Alfréd dr. elnöklő beszéde.

Mint elnöklőnek, az előttem szólott két szónok remek beszédeire semmi hozzáfűzni valóm nincs. Térjünk vissza a mai ülésnek kiindulási pontjához. Mint ilyennek azt az aktuális kérdést vettem fel: Szabad-e a zsidókat vallási szempontból keletkezett gyilkosoknak, gonosztevőknek deklarálni? Nem! Ezt a tagadást pedig a következő határozati javaslatban adjuk kozzá, hogy azt mindenki megtudja:

A kuttenbergi törvényszék tárgyaló-termében a közvádlótól burkoltan, a magánvédőtől pedig nyíltan hangoztatott vérvád által, a mi ősrégi, tiszteletreméltó hitünk alapelveiben meg lett támadva, meg lett gyalázva, emberi méltóságunkat és polgári becsületünket pedig ez aljas rágalom bemocskolta.

Az itt egybegyűlt zsidó hitű polgárok a legmélyebb megbotránkozás érzetében, hangosan tiltakoznak e gyalázat ellen, a mely egyuttal az igazságnak, az igazságosságnak és az emberiségnek lealacsonyítása, de amely egyuttal szeretett hazánk jogalapelveinek megrendítését is jelenti. Egyszersmind követeljük állampolgári és természetadta jogunknál fogva, hogy a kormány, a törvénynek teljes és feltétlen alkalmazása által hasonló hazug, barbár és átkos rágalmozások ellen állást foglaljon.

A határozati javaslatot egyhangulag elfogadták.

Hogyan szüntessük meg a zúgiskolákat?

Az úgynevezett héber tanodák vagyis talmud tóra iskolák — mint múlt számunkban megírtuk — az 1871 november 15-én valamennyi törvényhatósággal közölt szervező alapszabályzat 22. §-ában gyökeredzenek. E szerint ily iskolát csak hitközség tarthat fenn, a hitközségnek ily iskola ellenőrzésére felügyelő bizottságot kell szerveznie, a felügyelő bizottság a »célnek megfelelően« kell egybeállítani, még pedig a rabbi elnöklete alatt, — ily iskola vallástanításába világi hatóság nem avatkozhat, ellenben megakadályozhatja azt, hogy világi tárgyak taníttassanak.

Mindezekből nyilvánvalón és félreérthetetlenül következik, hogy a világi hatóságoknak — nevezetesen a tanfelügyelőknek és ezek javaslatára a közigazgatási bizottságoknak minő jogaik és minő kötelességeik vannak a »héber tanodák«-kal szemben, — nevezetesen mit kell e hatóságoknak tenniök, hogy talmud tóra iskola köpenye és czégére alatt zúgiskolák ne működhessenek. A hivatásukat valóban betöltő és szabályszerűen működő iskolákkal szemben természetesen minden ellenőrzés pusztá alaki-sággá válik.

A világi hatóságoknak kötelességük és joguk első-sorban követelni, hogy ily iskolát más mint hitközség ne tartson fenn; s ahol a fenntartó nem hitközség, ott az iskolát bezárhatják. Követelhetik továbbá, hogy a hitközség a célnak megfelelő felügyelő bizottságot szervezzen, e bizottság rendesen ülésezzen, még pedig mindig a rabbi elnöklete alatt, a bizottság tagjai az iskolát tényleg látogassák és ellenőrizzék, üléseikről rendes jegyzőkönyveket vezessenek és azokat a világi hatóságnak illetve a tanfelügyelőnek terjeszszék fel. Nehogy ily iskolában világi tárgyak taníttassanak, a világi hatóság, illetve a tanfelügyelők joga és kötelessége az ily iskolát látogatni, tapasztalatairól jelentést tenni. Vallási és ritusbeli tárgyakba bele nem avatkozhat, ellenben minden egyéb ügyben a közigazgatási bizottságnak előterjesztést tehet.

Ime, ezek a világi hatóságok jogai és kötelességei az úgynevezett héber tanodákkal szemben. S ha ezek betartatnának, csakhamar észlelnők, hogy a zúgiskolák száma tetemesen megfog. Mert a »héber tanoda« csak czégér, ott ugyancsak nem tarthatnák be az alapszabályzat követelményeit.

Ámde hiába van alapszabályzat. Maga a kormány tette lehetlenné annak betartását. 1877 augusztus 24-én ugyanis az akkori vallás- és közoktatásügyi kormányzat oly rendeletet bocsátott ki, amely elferdíti az alapszabályzatot, megsemmisíti annak intézkedéseit és oly korlátlan jogokkal ruházza fel az említett iskolákat, amelyek a legtágabb köpenyül szolgálhatnak minden zúgiskolának. S teszi ezt a rendelet ugyanakkor, midőn az alapszabályzatra hivatkozik s midőn azt betartani rendeli. Valóban nem tudjuk, minek nevezzük az akkori közoktatási kormány eljárását, mely kétszínű rendelettel ugyanazt az alapszabályzatot megsemmisíti, amelyet állítólag védelmez. Ezen a világi hatóságok jogait elkobzó, visszaéléseknek

tért nyitó rendelet minden szava ellentétben áll az alapszabályzattal. A kétszínű rendelet többek közt ezeket mondja:

»... Sem a kir. tanfelügyelőknek, sem a törvényhatósági közig. bizottságoknak a héber hitoktatásra szolgáló s az illető rabbik felügyelete alatt álló tanodák irányában beavatkozási joguk nincs.«

E mondat minden egyes szava ellenkezik az általunk idézett alapszabályzattal.

Nem tudjuk, hogy annak idején ki szövegezte e rendeletet, de tény, hogy bár az alapszabályzatra hivatkozik, azt egyáltalán nem ismeri. Honnan vette azt, hogy a héber tanodák »az illető rabbi felügyelete« alatt állanak? Az alapszabályzat szerint »a hitközségek által szabadon választandó tanügyi bizottság közvetlen felügyelete alatt állanak«. A rabbi e bizottságnak ugyan elnöke, — de ő maga nem a bizottság.

Nyilvánvaló, hogy az 1877-iki szomorú rendelet a bizottságot egyszerűen eltette láb alól, eltüntette. Egész észrevétlenül, és zajtalanul a hitközségi tanügyi bizottság helyibe a rabbi személyét csempészte be.

De hamis és az alapszabályzattal ellenkezik, hogy a tanfelügyelőnek és közigazg. bizottságnak a héber tanodákba beavatkozási joguk nincs. Ez homlokegyenest ellenkezik az alapszabályzattal. Igenis áll az, hogy sem a tanfelügyelő, sem a közig. bizottság nem szólhat bele a vallási tanításba és a rítus ügyeibe, — de más tekintetben határozottan ellenőrző közeg, mindaddig, míg más világi közeg nem lép a helyébe.

Nem szomorú-e, hogy 1877-ben akadt minisztérium, mely a saját hatóságai jogkörét megnyirbálta és utamódot nyitott zugiskolák létesítésére!?

S nem boszantó-e, hogy ugyanez a minisztérium ugyanabban a rendeletében a saját állítását is megcáfolja? Egyrészt kimondja, hogy a tanfelügyelőknek és közigazgatási bizottságoknak a héber tanodák ügyeibe beavatkozási joguk nincs, — másrészt mégis megadja e beavatkozási jogot azzal, hogy megengedi a tanfelügyelőknek és közig. bizottságoknak ez iskoláknak bizonyos esetekben való bezárását.

Hát milyen kormányzási bölcsesség volt ez? S milyen közigazgatás származhat az ilyenből? Mit tegyen a megyei, városi hatóság ilyen rendelet alapján? Zárja be az olyan zugiskolát, amelynek a »héber tanoda« csak kőpenyű szolgál? Nem zárhatja be, mert hisz az ily iskola a miniszteri rendelet szerint az 1868-iki közoktatási törvény hatályán kívül áll. De nem zárhatja be azért sem, mert a minisztérium neki határozottan megtiltotta. S még azért sem zárhatja be, mert hiszen, ha tisztességesen jár el, elébb meg kell győződnie, vajjon igazi héber tanoda, vagy pedig csak zugiskola bezárásáról van-e szó. De nem győződhet meg, hisz ez iskolát nem látogatja és nem látogathatja, működéséről adatai, jegyzőkönyvei, jelentései nincsenek. Tehát nem zárhatja be az iskolát. Vagy tán hagyja nyitva? Ezt megint nem teheti. Hisz a minisztérium meghagyta neki, hogy ha az ily iskolában világi tárgyat tanítanak, szóval ha zugiskola, akkor zárja be.

Szóval az ily iskolát sem bezárni, sem nyitva hagyni nem lehet. Akármit tesz a világi hatóság, jobbról is, balról is, utasításokba és tilalmakba ütközik. Így se jó, úgy se jó, — avagy így is jó, úgy is jó.

Pedig az igazságok oly egyszerűek és oly kézzel foghatók. S a rendeletek, utasítások csomója annyira szűksegtelen. Még Nagy Sándor se kell, a ki a gordiusi csomót ketté vágja.

Még végleges törvény is nélkülözhető egyelőre. Ezt azért mondjuk, nehogy a törvényhozatal nehézségeinek czime alatt az ügy elodázható legyen.

Csak az autonóm hittörvényhű zsidó hitfelekezet számára kiadott alapszabályzat 22. §-át kell biztosítani s az ebben foglalt intézkedéseket a gyakorlatba átvinni.

Tehát utasítani kell a hitközségeket, amelyekben »héber tanoda« czimen zugiskolák állanak fenn, hogy a hitközségek ez iskolák ellenőrzésére tanügyi bizottságot választssanak. Meg kell hagyni e bizottságoknak, hogy a rabbi elnöklése alatt — mint más felügyelő bizottságok, gondnokságok — évenként többször meghatározott időben rendes üléseket tartsanak. Ez ülések jegyzőkönyveit az állam hivatalos nyelvén szerkesztsék s a tanfelügyelőknek felterjesztsék. Minden évben költségvetést és zárszámadást készítsenek. Kebelükből az anyagi ügyek elintézésére gondnokot választssanak. Az iskolalátogatást maguk közt felosztssák s az iskola-látogatást megállapított sorrendben pontosan végezzék.

Az iskolahelyiségek egészségügyi követelményeire felügyeljenek. A világi iskolába nem járó tanköteleseke az iskolából kizárják, illetve világi iskolába járásra kötelezzék.

Mindezeket a teendőket minden jóra való felügyelő bizottság végezni szokta. És senki sem panaszkodhatnék, hisz maga a zsidó hitközség választja a felügyelő bizottság tagjait s maga a rabbi áll az élükön. S az ily felügyelő bizottság — mint más iskolák gondnokságai és igazgató tanácsai — az iskola ügyeit fegyelmi felelősség mellett intézi.

Mindez az alapszabályzatban gyökeredzik s nem csak nem korlátozza, hanem szélesíti a hitközségek jogkörét s emellett rendet teremt. Szeretnők látni, hogy ily intézkedések mellett állhatna-e fenn zugiskola. Igazi héber tanoda ellenben jóra való hitközségben csak még fejlődnek.

S ha még ehhez járulna, hogy a tanfelügyelő az ellenőrzést komolyan gyakorolná, a héber tanoda czimén működő zugiskolák végleg megszűnnének.

Mindent összefoglalva, a zugiskolák legelső sorban ne idegen hatóságok, hanem maguk a hitközségek által szüntettessenek meg. Amely hitközség oly primitív állapotban van, hogy héber tanodája felügyeletére a czélnek megfelelő felügyelő bizottságot nem képes választani, jegyzőkönyvet az állam nyelvén nem képes vezetni, szóval rendszeres és szokásos ellenőrzést nem képes gyakorolni: az oly hitközség »héber tanodájáért« nem kár, mert ott tulajdonképp nem héber tanoda, hanem csak zugiskola áll fenn.

Palágyi Lajos.

H i r e k.

Czizonista gyűlés Budapesten.

Ki más hívhatta egybe, mint *Gabel* Gyula ur, országos utazó és székes fővárosi tanító. *Gabel* ur ugyanis ismét szeret. Hajdanában a románokat ajándékozta meg lángoló szívével, de csakhamar belátta, hogy nem érdemesek az ő nagy szerelmére. Több apró kaland között osztotta meg azután szerető szívét, míg föl nem fedezte, hogy az tulajdonképpen a status-quo-ante hitközségeké. Még le sem mondott arról a nagy elhatározásáról, hogy ezeket a hitközségeket mindenáron boldogítani fogja, midőn nagy szíve máris másfelől fogott tüzet. De nagyot. Csak most fedezte föl, hogy ő igazán, szenvedélyesen még nem is szeretett. Mert ugy, mint a czijonismusért még nem érzett soha. Külföldi az istenadta, plane Bécs a hazája, meg természetes lánya is az antiszemitizmusnak, de ki veszi tekintetbe szerelme tárgyának származását, nemzójét? És mert — fájdalom! — *Gabel* ur nem költözködhetett Bécsbe, fészket szeretne rakni szerelmének Budapesten, hol persze csak statutiót tartana *Herzl-Nordau* neveltje, megtisztelve bennünket azzal, hogy a régi jó tradíciók értelmében kinevezzen bennünket Bécs fiókjának, ami nem csekély tisztesség. Egy szóval és kevesebb képpel: *Gabel* Gyula ur f. hó 12-ikére, este 1/2-9 órára czijonista gyűlést hívott egybe a Royalszállóba, hogy előterjessze a budapesti czijonista egylet alapszabálytervezetét, melynek lelkes, egyhangú el fogadása után hódoló táviratot akart volna meneszteni I. *Herzl* királynak Bécsben és első miniszterének Párisban. Készen is volt minden, az alapszabálytervezet, az azt ajánló lelkes beszéd, a telegram, a megvilágított terem, csak a — közönség maradt el. Mit tehetett *Gabel* ur? Várt. Lett kilencz óra és lett féltiz, mire a sokszázezü közönségből, melynek el kellett volna jönnie, megjelent 16 férfi, kik közül 4-en *Gabel* ur stábját képezik, íródiákjai etcetera és 4 hölgy, de azok aztán szépek voltak.

De az még nem lett volna nagy baj. Végére is elfogadhatja *Gabel* ur remek opusát, lelkesedhet rajta, megalakulhat és üdvözölheti a külföldi vezéreket 20 ember is; csak hogy a dologba egy kis elszámolási hiba is vegyült *Gabel* ur részéről. Hogy tanuja legyen ugyanis a nagy diadalnak, a leendő magyar czijonismus leendő fiókprófétája a czijonismusnak egyik enragirozott ellenzójét is meghívta az alakuló gyűlésre. De mielőtt megtörtént volna az ünnepélyes megalakulás, a gyűlés hallani kívánta az ellenvéleményt, mire az anticzijonista föl is szólalt és ez az, mely nagy bajt rejtett a méhében. A gyűlés ugyanis, még a *Gabel* ur stábját sem véve ki, a főlészóaló nézeteit *tette magáévá*, minél fogva természetesen nem is értesíthették a híres bécsi tárczairót birodalma meg-nagyobbodásáról.

Hogy milyen érvekkel idézte elő a gyűlés nézetváltozását az anticzijonista szólok, röviden a következőkben akarjuk elmondani:

Az urak czijonista egyesületet akarnak, — így kezdte beszédét. (Közbeszólások: azt) De miért nevezi akkor az alapszabálytervezet az alakítandó egyesületet *hásművelődési és közjótékonyági* egyletnek? És miért szólanak az első pontok kizárólagosan a vallás fejlesztéséről és a zsidó irodalom és tudomány csak magyar nyelven való terjesztéséről?

Megmondom, miért.

A politikai czijonismus, mint ezt *Herzlék* akarják, ellenkezik a vallásos zsidó fölfogással, aminthogy az ortodoxia tényleg távol áll a czijonismustól és távol

állanak, igen csekély kivétellel, papjaink minden zsidó táborban. Ellenkezik a hazafissággal is, amiért ott, hol a zsidónak van hazája, a czijonismus, mint azt *Herzlék* hirdetik, nem is tudott lábra kapni. *Gabel* ur azért joggal tartott a orthodoxismustól és tartott másfelől a patriotismustól. Elővette hát a czijonismust és egyik vállára taliszt, a másikra sujtásos magyar mentét akasztott. Lám ez zsidó is, magyar is.

Az utolsó baseli kongresszuson *Herzl* így jellemezte a politikai és a praktikus czijonismus közti különbséget. A praktikus czijonisták leteleptetik a szegény üldözött zsidót, gondolván, ha ott lesz (Palesztinában) majd csak biztosítják számukra a szerzett földet. Mig mi, politikai czijonisták, amellet küzdünk, hogy mig a föld az üldözöttek számára államjogilag biztosítva nincs, addig *semmit se tegyenek*. Mi nyíltan megmondjuk, mit akarunk, mig a praktikus czijonisták *becsempészlik* a Szentföldre a szegény üldözötteket, anélkül, hogy tudnák, hogy a gyarmatok, miket velök megnépesítenek, vajjon övék maradnak-e. Nos, tisztelt gyűlés, *Gabel* ur is csempész, pedig ő a *Herzl*-féle czijonismusnak a hive. Mert szervezetében mégis benn van a czijonismus, a politikai czijonismus, de elrejtve a »vallásosság« és »hazafisság« háta mögött. A tervezett c pontja ugyanis a következő:

c) Az egyes országokban saját hibájukon kívül hontalanokká tett zsidóknak a szent földön, vagy annak mellékterületein állami jogi biztosítás mellett leendő megletelepítése céljából alakult nagy zsidószövetség istápolása és megsegítése.

Mi ez, ha nem politikai czijonismus?

Pedig az egész tervezetben a Czijón név elő sem fordul. Hja! *Gabel* ur nagy diplomata.

Miért nincs bátorsága megmondani, hogy a politikai czijonismust szolgáló egyletet akar, mikor azt akarja? és miért öltözteti elébb tervezetét kaftánba és sarkantus csizmába és csak aztán merészkedik vele a szabadba? Azért, mert tudja, hogy önként másképpen be nem veszik.

Államalkotás nemzetiséget tételez föl. Már pedig mi nemzetiségre nézve magyarok vagyunk. És ellenségünk mindenki, ki a zsidó nemzetiség eszméjét akarja belopni hazánk zsidói közé.

Önök támogatni akarják vallásukért üldözött hittestvéreinket. Nemes gondolat. Tettük is és tesszük is. Támogatjuk a szentföldi szegényeket, segítvezzük és segélyeztük az üldözötteket egylet nélkül is; de ha Önök erre a célra mégis külön egyletet akarnak alakítani: nagyon szép és nagyon helyes. De hogy mi fiókot csináljunk Magyarországon a bécsi álmódózók zsidó államszerző szövetségének; fillereinket betegyük a czijonista bankba, mely *valaha talán* megveheti Palesztinát a szultántól — az nem férhet össze sem hazafias érzésünkkel, sem zsidó vallásunkkal, mely tiltja, hogy a zsidó bármikor is lépést tegyen arra, hogy hajdani hazáját újból megszerezze. »Ha eljön az ideje — mondja a talmud — majd elküldi Isten Mesiássát, Dávid ivadékát, aki visszavezet benneteket az önként meghódoló Szentföldre. Addig legyetek hű fiaik annak az országnak, melyben otthont találtak.«

Megesnek szíveink az üldözötteken. Való, igaz. De ha sajnáljuk, segítsünk rajtuk, segítsük uj otthonhoz, uj existenciához. A politikai czijonismus ezt nem teszi. Egyetlen fiókgyarmatot sem telepített még ki. Sőt akadályozza a telepítést. Előbb ország legyen — mondják. Addig hizlalják a czijonista bankot a szegény emberek pénzével.

Egy fillért sem erre a célra!

Vétenénk vallásnak és vétenénk hazafiságunk ellen, ha tennők.

Mondok valamit. Ha Gabel urat a humanizmus vezérli, alakítsunk együletet az üldözöttek támogatására és telepítésére, mint alapítottak Berlinben és Párisban a praktikus cizjonisták, kik ellen Herzl-Nordauék anethémát hirdettek. Legyünk egy *önálló*, Herzl-Nordauék *tól teljesen független* egyletté, mely filléreivel a rászorultakon azonnal segít. Akarja ezt Gabel ur? (Gabel Gyula haragosan közbeszól: erről szó sem lehet; Herzl nem lehet mellőzni, mi csak a nagy szövetségnek lehetünk a része.) Nos, akkor nincs több mondani valóm. Fölösleges is volna egyetlen szót is vesztegetnem. Tudom, hogy az urak nem mennek be egy egyület megalkotásába, mely fegyver és jogos fegyver volna az antiszemitizmus kezében és a mely a fegyverekhez megcsinálná, illetve felköltené az antiszemitizmust magájais.

Gabel Gyula hiába törekedett erre a vesztett sánckokat visszahódítani. A gyűlés egyhangulag helyeselte a főlshólaló álláspontját és a tagok tizenegy óra tájt azzal mentek szét, hogy ha együletet alakítanak, azt *Bécsből teljesen függetlenül* teszik, annak a *politikai cizjónizmust szolgálania nem szabad* és csak az a czélja lehet, hogy vallásukért üldözött és hazátlaná vált hitestvéreket különösen abban támogassa, hogy a Szentföldön mint gyarmatosok letelepedhessenek és ott új existenciát találhassanak.

*

Az ilyen együletet az »Egyenlőség« is örömet kész támogatni.

Mardochai Hajehudi.

— **Gregorig és társa mint vádlók.** A komikumnak klasszikusabb példáját alig tudjuk, mint azt, a melyet Gregorig ur, a hirhedt osztrák antisemita vezér és társa *Schwer* cselekedtek meg. A bécsi zsidó hitközség, mint másutt részletesen megírjuk, f. hó 7-ikén protestáló gyűlést tartott a polnai vérvád förtelmességének megbélyegzésére. Nagyon természetes, hogy ez nem tetszett azoknak az individuumoknak, akik úgy vélik, hogy törvény ellenére csak éppen a zsidó vallást és szertartásait szabad megcsufolni, sárba rántani és olyan mocskokkal illetni, aminő épen Gregorig és társainak száján kifer. Azon a bécsi hitközségi tiltakozó gyűlésen nem mondtak ugyan semmi olyat, ami bármely felekezet vagy szertartásainak megcsufolását, kigunyolását foglalná magában, de hát azért Gregorig — Gregorig, azért antisemita az antisemita és azért jó üzlet az antiszemitizmus, hogy ilyet is minden körülmények között keressenek és találjanak a zsidóhit ellen folyó harc tüzelésére. Gregorig is kikapta tehát Gúdeman bécsi főrabbinak beszédéből azt a mondat, hogy »a vérvád alávaló gyalázatos meghamisítása az igazságnak.« Ebből a kijelentésből Gregorig több pápa ellen való izgatást s így a keresztény hit meggyalázását olvassa ki és Gúdeman megbüntetését kéri. Gregorig és társai azonban megfélekeztek a *pápákról*, akik a vérvádról hasonló módon nyilatkoztak, mint Gúdeman. Így, hogy többet ne említsünk, itt van IV. Innocens pápa nyilatkozata 1242-ből, itt van IV. Sixtus pápa kijelentése a tizenötödik századból. Ott van azután *Luther* Mártonnak könyve (XX kötet, kiadta Wolch, 2265 oldal), mely szerint ez a zsidóbarátnak éppenséggel nem mondható nagy reformátor 1533-ban esztelenségnek mondotta a vérvádat. És vannak mások is a mult időkben, akiket Gregorig a vérvád meséjének megbélyegzése miatt kikezhetne. Így Pietro Moernigo velencei doge (l. 1557 ápr. 22-ikén kelt decretumát), *Bathory* István, a magyar származású lengyel király (1576), Fleury francia püspök

egyházi történész. De hát nem muszáj annyira visszamenni a multba. A tiszta-eszlári pör idejéből 22 nyilatkozatunk van, a melyek a vérvád meséjét absurdumnak bélyegzik. Ezek közül 4 egyetemi theologiai fakultástól ered és pedig az amsterdami, kopenhágai, leideni és utrecht egy theol. fakultástól. Itt van azután 2 püspök nyilatkozata: Kopp dr. fuldai, és Reinkens bonni püspöké. A többi 16 világhírű tudósoktól való. Ezek a következők: *Delitsch* Ferencz (Lipce), *Dillmann* A. (Berlin), *Ebers* György dr. (Lipce), *Fleischer* H. L. dr. (Lipce), *Kalkar* H. dr. (Kopenhága), *de Legarde* Pál (Göttingen), *Merx* A. dr. (Heidelberg), *Müller* Alajos dr. (Grác), *Müller* Frigyes dr. (Bécs), *Nöldecke* Tivadar dr. (Strassburg), *Riehm* Edmund dr. (Halle), *Siegfried* Carl dr. (Jéna), *Tommer* dr. (Königsberg), *Stade* Bernát (Giessen), *Strack* H. L. (Berlin), *Wünsche* Agost dr. (Drezda). Közülök többen ma is élnek s vannak, kik osztrák állampolgárok. De hát még ez nem minden. A római orientalista kongresszus f. hó 10-én, tehát már *Güdeman* után nyilatkozott a vérvádról s azt »esztelennek« (unsinnig) mondatá *egyhangulag*. Ezen az orientalista kongresszuson is vannak osztrák állampolgárok. — A kérdés már most az, mikor fogják Gregorig és a hozzá hasonló az itt említett osztrák állampolgárok ellen a fenytő följelentést megtenni? És kérdés továbbá az, hogy az említett pápák, *Luther* Márton, a fejedelmek, a theologiai fakultások és az élő és holt egyetemi tanárok nyilatkozatai ellenében mikor kérnek az antisemiták orvoslást a római kuriától? Arra meg egyáltalán rémület gondolni is, hogy mi történék akkor, ha a mostani római pápa tervezett antisemita ellenes encyclikájában a vérvádat is el találja ítélni?!

— **Október 6.** Az aradi gyásznapi félszázados fordulója, a nemzeti eszme tizenhárom vértanujának megszentelt emléke a nemzet fiait az idén szélesebb körben szőlította az ünneplésre, mint egyébkor. Az idők folyamán a fájdalom szent tiszteletté, szinte hitvallássá magasztosult, s a félszázaddal elébb ütött sebnek nem sajtását érezzük kiujulni, hanem az életével és vérével fizető honszeretet ragyogó példáját látjuk benne. Az egész nemzet ünnepelt s egyetlen szentegyház volt az ország, melynek oltára Aradon áll a vértanuk emlékjében. Ima hangzott föl a nemzetet alkotó minden felekezetbeliek templomaiban s ezek az imák egybeömlőve, egybefolyva szállottak föl a mindenek, nemzetek és vértanúk urához. A zsinagógák ajtajai is megnyitak e hon szabadságáért vitt tusák áldozatainak tiszteletéből, s a hivek fohásza megszentelt honfi érzelemből együtt kelt a nemzet többi fiaival. Magán Aradon volt legkiválóbb szerepe a magyar zsidó hitűeknek. És az alkalomhoz méltó módon állottak helyt magukért. Az az napi péntek esti istentisztelet előtt *Rosenberg* Sándor dr. főrabbi remek beszédet mondott »a nemzet halhatatlan Messiásai felől azzal a lélekemelő elegikus szózáttal, melyet a koronás zsoldár-költő, Dávid lantja oly keservesen zengett Saul és Jonathan fölött, amikor ők nagy lelküket kilehelték a pogányok keze által. Elreczitálta a kaddis imát is, utána pedig a gyülekezet a Szózatot énekelte. De még fölemelőbb az a beszéd, melylyel *Rosenberg* Sándor dr. a zsidóhitűek koszoruját a vértanu-szobor talapzatára letette. Ez a beszéd egész terjedelmében a következő:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Édes hazámnak kegyeletes fiai, leányai!

Nem csupán a hazafiságnak lelkesítő érzése — bár ez is áthatja izről izre léteimet — hanem a legforróbb hálaadásnak kötelessége is vezetett engem erre a szent helyre: a magyar nemzet 13 mártír hősének ez emléke oltárához, hogy az ő mennyei üdvösségükért rebegő buzgó imádsággal letehessem arra a legbensőbb kegyeletnek e szerény külső jelét *nem egyedül az aradi izr. hitközség, hanem — bátran mondhatjuk — minden igazán hazafias zsidó-magyarnek a nevében is!*

Mert azon boldogító tény, hogy mi nem vagyunk többé *tűrött* magyarhoni zsidók, de igen is szabad és egyenjogositott *zsidóhitű magyarok* Árpád szabadságcsókolta virágzó földén, egyik történelmi tanúsága annak, hogy ama népmegváltó isteni eszmék, melyeknek szolgálatában a 13 lánglélek egy félszázaddal ezelőtt az önfeláldozásig harczolt, *immár tökéletesen valósultak* és édes hazánkat példás jogállammá varázsolták. Ennek a megszentelt talaján nem él többé jogfosztott szolga — faja, vagy felekezete miatt, hanem csak büszkén magyarul érző és gondolkozó szabad polgár mint ez áldott anyaföldnek egyenlően szeretett gyermeke! És ezt legelső sorban néktek köszönhetjük, *oh! 13 megváltója a magyarnak!* »Drága a mindenható igaz Isten szemeiben az ő jámborainak halála,« zengé a koronás zsoltárköltő hazafias szívének lantján; minthogy a valódi nagy önmegtagadó jámbor emberjellemek csak haláluk után dicsőülnek örökké buzditó eszményképekké a jövő nemzedékek lelkesítésére. Azért a ti mártírhálátok, *oh! nemzetem hősei, drága a világosság és a szabadság, tehát a magyarok Istenének is;* mert általa ti lettetek örökre a magyar nemzetnek ama halhatatlan szellem- és jellem-óriásai, a kik megtanítják még évszázadok után is, annak hű fiait a szellemi sötétséget és zsarnokságot a megvetésig gyűlölni, a szellemi világosságot és szabadságot pedig az önfeláldozásig lángolóan szeretni. — Lebegjetelek tehát fölöttünk, ti dicsőült eszményképei az áldozatkész hazaszeretetnek, ti példás őrszellemei a nemzeti jog és szabadságnak, míg csak magyar él e földön: azaz a világ végéig!!

A többi magyar zsinagógában is emelkedett formákat kerestek a megemlékezésre. A papok hol imával, hol beszéddel méltatták a nap jelentőségét és mindenütt folhangzott a Hazádnak rendületnül. A zsinagógák megemlékezéseinek a legtöbb helyütt testületileg jelentek meg, a hatóságok és többi felekezetek képviselői, így is keresve az összeforradást és kifejezésre juttatva az együvértartozást a nemzeti érzületben. A tudósításokat, melyeket a zsinagógai ünnepélyekről hozzánk küldöttek, nem közöljük részletesen, mivel tulságosan sok helyet igényelnének s különben is meglehetősen egyforma anyagot foglalnak magukban. Sommásan végeztünk tehát velük s így juttattuk kifejezésre azt az osztatlan megemlékezést, melylyel zsinagógáinkban a nemzet vértanuinak ünneplésében részt vettünk.

— **Az orientalista kongresszus a rituális vád ellen.** Rómából jelentik, hogy az ott most tanácskozó orientalista kongresszus *Cautzich* egyház-tanácsos ajánlatára *egyhangulag* elfogadta a következő határozati javaslatot:

»A tizenkettedik nemzetközi kongresszuson Rómában összegyűlt orientalisták, az újabb eseményekre való

tekintettel, kötelességüknek tartják kimondani azt, hogy az a vád, mintha bármikor is valamely, a zsidó hitfelekezetűeket illető szabály keresztényvérnek rituális célokra való használatát követelte, vagy csak ilyesmire utalt is volna, legalább is esztelen és a vége felé hajló tizenkilencedik századhoz méltatlan«.

— **Két titkár.** Az »Egyenlőség«-nek két régi, szívesen látott munkatársát vitte előbbre a héten kiváló képességeiknek őszinte elismerése. Az egyik *Soltész Adolf* dr., a másik *Salgó Ernő*. Mindakettő hírlapíró a tartalmasabb fajtából; azok közül való, akik a hírlapírói toll nélkül is értéket jelentenek. *Soltész Adolf* dr., aki a Budapesti Naplónak vezérczikkírója, már pár éve dolgozik az Országos Iparegyesületben, eleinte mint segéd-fogalmazó, majd mint fogalmazó, e héttől fogva pedig már mint annak a titkára. Ebben a minőségében *Gelléri Mór* örökébe lépett, aki most az Iparegyesületnek igazgatója. Nagy feladatok szorgalmas és hozzáértő munkása volt az Országos Iparegyesületben eddig is, s képességének újabb méltatása csak fokozni fogja dologtevő kedvét, mely őt a magyar közgazdasági élet és nevezetesen a magyar ipargazdaság egyik legértékesebb munkásává tette *Salgó Ernő*, az »Egyetértés« belső dolgozótársa évek óta, aki még csak lesz — doktor. Mert aránylag nagyon fiatal. Filozófiailag képzett elme, aki mint műbíró és főképpen mint könyv- és színházkritikus, önálló fölfogásával szép nevet szerzett. A járatossága sem mindennapi a világirodalomban. Ezek a képességei tették őt kiválóan alkalmassá arra, hogy a »Magyar Színház«-hoz titkárnak hívják meg. Világos látása, nagy olvasottsága és kifejtett esztetikai érzéke mellett az új munkakörben bizonyára nagy hasznára fog válni a magyar színházi irodalomnak és művészetnek.

— **Az emlékezés ünnepe.** *Kaufmann Dávid* dr., a budapesti rabbiszemináriumnak zsidó tudományos körökben világszerte ismert tanára az idei nyár folyamán tudvalevőleg elhunyt. Az intézet, melynek büszkesége és disze volt, akkor már vakációzott s így azon melegében nem adózhatott a szokásos gyászünnepséggel elhunyt nagyja emlékének. A kegyeletes megemlékezés mostanra maradt s hétfőn, f. hó 16-án d. u. 4 órakor kerül sorra a rabbiképző zsinagógájában. A tanári kar erről külön meghívót adott ki.

— **Gyémántlakodalom.** *Schüller Lipót*, budapesti kereskedő és neje, született *Böhm Francziska*, ritka ünnepet ültek a napokban. Kerek hatvan esztendeje, hogy élettársakká váltak és jóban, rosszban egymásban találják boldogságukat. A fiatal gyémántlakodalmások ünnepét egy sereg unoka és dédunoka és több szintén már szép koru gyermekük tette élénkké és zajossá. Az öreg ur különben ma is friss munkása egy kereskedelmi irodának, szabad idejében pedig irogat is, még pedig egy franczia felekezeti lap számára, melyben sokszor az »Egyenlőség« egyik-másik állandó rovatából is sikerült fordításokat szokott közölni.

— **Gyermekek fölruházása.** A *Hirsch Mór* báróról nevezett fővárosi jöttévi asztaltársaság a napokban 55 fiút és 40 leánykát látott el teli meleg ruhával. A megjutalmazottakhoz, kiket később meg is vendégeltek, *Weisz József* dr. szép buzditó beszédet intézett.

— **A zala-sőjtőriek temploma.** Deák Ferencz szülőhelyén kevés hítfelünk lakik, a kik azonban mégis községi életet élnek, sőt imaházuk is volt, még pedig nem kisebb helyen, mint Deák Ferencz szülőházában. Abból a nevezetes házból azonban, a hol a nemzet bölcsének bölcsője ringott, mostanában kibecsülték őket,

ugy, hogy vallásos lelkük szükségleteinek kielégítése végett kénytelenek voltak új imaház után nézni. Erre a célra meg is vettek egy házikót, melyet részben már átalakítottak imaházzá. Csak hogy az istennek tetsző munkát nem tudták a maguk erejéből befejezni s e végből gyűjtő-íveket bocsátottak ki. Némi eredményt így is értek el, de bizony még mindig messze vannak a céltól. A gyűjtést ezért figyelmükbe ajánljuk azoknak, a kik a zala-sőjtőrieket tudják és készek támogatni az ő nemes vállalkozásukban.

— **Kaufmann Dávid dr. emléke.** Mint Boroszlóból írják, *Rosenthal* dr. és *Brand* M. dr. ottani rabbik Kaufman Dávid halála napjának emlékére emlékkönyvet szándékoznak kiadni. Az emlékkönyvben Kaufmann élete és működése lesz méltatva, és már eddig is számos tudós és író szolgáltatott dolgozatokat e könyvhöz. Akik érdeklődnek ez emlékkönyv iránt, esetleg ha valamely adatokat tudnak szolgáltatni Kaufman életére nézve, azok forduljanak *Brand* M. dr.-hoz Boroszlóban, a »*Monatsschrift für Gesichte und Wissenschaft des Judenthums*« szerkesztőjéhez, aki esetleg eredetiben beküldött leveleket vagy okmányokat természetesen hiánytalanul visszaküld a tulajdonosnak.

— **Keresztény-üldözés!** A polnai esemény alkalmából érdekes lesz feleleveníteni a Sanghaiban megjelenő *Ostasiaticher Lloyd*nak egy nem is régi (1892 június 10-iki) számában megjelent következő kis hírt:

Wusichban, amely város Sangheittől nem messze fekszik és a selyemtenyésztés központját képezi, újból keresztényüldözések fordultak elő. Ismeretes, hogy a múlt nyáron az ottani keresztény templom leégett, amelynek felépítéséhez most fogtak. A chinai lakosság körében azonban nagy az izgatottság, mert az a hír van elterjedve, hogy addig nem lehet a templomot felépíteni, míg a templomnak egyik gerendáját 300 gyermek vérével veresre nem festik. Ha valahol gyermekrablásról hallani, azonnal azt beszélik mindenfelé, hogy a keresztények rabolták el erre a célra. Wusich utcáin a következő tartalmu plakátok voltak kiragasztva: »Bebizonyított tény, hogy az ide való katolikusok kiküldik mindenfelé embereket azért, hogy gyermekeket raboljanak és vérüket vegyék. Jó emberek, vigyázzatok gyermekeitekre, és terjeszszétek a plakátokat mindenfelé, mert már számtalan gyermeket raboltak el és ilyen módon meggyilkoltak. Oh nagy ég, irtsd ki ezt a pokol fajzatát, ezeket a vadállatokat. Hivatalnokaink, ezek az átkozott gyávák, nem merik megbüntetni az idegeneket!« A hivatalnokok panaszára a felsőbbség elrendelte, hogy a keresztényeket oltalmazza meg, a hírek terjesztőit és a plakátok kifüggesztőit pedig elfogták. Büntetésképen a nyakukba kalodát akasztottak, és megtánczolvá kellett nekik a város utcáin sétálniuk. A mellükre fehrást tettek evvel a tartalommal. Alapítván izgatásért!

Igy tesznek Chinában Odaát Ausztriában, alaptalan izgatásért nem tesznek még másképen sem!

— **Utazási ösztöndíj.** A vallás és közoktatás-ügyi miniszter több utazási ösztöndíjat engedélyezett. Az ösztöndíjak egyenként 1000 frtosak. Ilyen utazási stipendiumot kaptak többek között: *Preisich* Kornél dr. gyermekorvosi tanulmányokra, *Schwarcz* Hugó dr. gynäkologiai tanulmányokra, és *Sabathiel* Richard dr. hidépítési tanulmányokra.

— **Új iskola.** Tenke község zsidósága folyó hó 8-ikán avatta fel ujonnan épült iskoláját. Ezen iskola keletkezése igazán mintaképül szolgálhat. Hosszú éveken át Tenke község zsidó gyermekei más felekezeti iskolákba jártak, de már 18 évvel ezelőtt elhatározták a község tagjai,

hogy gyűjteni kell a zsidó felekezeti iskolára. A gyűjtés meg is indult. Ez év tavaszán már együtt volt a pénz. Isten segédelmével felépült az iskola, mely igazán disze a tenkei zsidóknak. Az ünnepélyes megnyitásra vasárnap összejött a helybeli zsidóságnak apraja nagyja. Istentisztelettel kezdődött az ünnepély, melynek befejező-része *Friedländer* Mór rabbi helyettes beszéde volt. Utána *Weisz* Adolf dr. hitközségi elnök és *Ujhely* Mór iskolaszéki elnök lendületes beszédei következtek. Ujhely Mór beszéde után *Jellinek* József tanító beszélt. Az ünnepély a »Himnus« eléneklésével ért véget.

— **Halálozások.** *Dózsa* Lipót dr., Makóváros képviselőjének tagja és közigazgatási ügyésze, 34 éves korában elhunyt. Kiváló képességű ember volt s ez korán juttatta őt polgártársainak megtisztelő bizalmába. Családot nem hagyott hátra, mert legényember volt. Apján és kiterjedt rokonságán kívül mindazonáltal sokan fáljalják elhunytát.

Hermann Benedek, a nagyváradi *Léderer* és *Kálmán*-féle szeszgyár és finomító r. társaság alapító és igazgatósági tagja f. hó 8-ikán 78 éves korában elhunyt. Előkelő társadalmi szerepet játszott az öreg ur, kit humanizmusa miatt, kiterjedt családja mellett a szegények is őszintén gyászolnak.

Gerő József nagykanizsai városi orvos elhunyt. F. hó 8-án temették ritka nagy részvéttel. Végtisztességadásán *Vécsei* Zsigmond polgármester vezetése alatt a város egész tisztikara és több munkás egyesület is gyászlobogó alatt jelent meg. A gyászháznál *Neumann* Ede dr. főrabbi búcsúztatta el az emberszeretet önzetlen munkását, a temetőben pedig *Hajós* Soma dr. orvos mondott róla szép beszédet.

— **Választások a budapesti Sasz-Chevránál.** A budapesti talmud-egyesület (*Sasz-Chevrá*) tisztviselőinek 3 éves mandátuma lejárt s az új választások megejtésére f. hó 15-két tüzték ki. Választás alá kerül az elnök, előjáró, a pénztárnok, az ellenőr és 11 választmányi tag. A választási bizottság kettős jelöléseket ejtett meg s a szavazási lapokat elküldte az egyesület tagjaihoz, akiket arra kér, hogy vasárnapig juttassák hozzá vissza a szavazó-lapokat.

— **Társaskör.** Beszterczebányán e hó elsején zsidó felekezeti jelegű társaskör alakult, mely a kultura szolgálatába állt. Főolvasásokat fognak benne tartani főképen hazai történetünkből és pedig az érdeklődőkre való tekintettel, magyar de német nyelven is. A kör megalapítása érdekében *Heller* Mórné fáradt a legtöbbet. A végrehajtó-bizottságba a következőket választották: *Heller* Mórné, *Telek* Árminné, *Teich* Adolfné, *Braun* Gyuláné, *Porges* Samuné, *Lenke* Manó dr., *Neufeld* József dr. és *Scheinberger* Jakab.

— **Ifjusági kör.** A tornallyai zsidó hitű fiatalok a minap kört alakított, melynek az a célja, hogy tagjainak és az érdeklődőknek magyar nyelvű és irodalmi ismerteteit gyarapítsa. E célra könyvtárt is alapít. Az elnök *Lengyel* Sándor tanító, alelnök *Deutsch* Vilmos, jegyző *Rosenberg* Jenő, könyvtáros *Hauer* József.

— **Új egyetemi tanár** *Fickel* Lajos drt. a lemergi egyetemhez az osztrák történelem rendes professzorává nevezték ki.

— **Hymen.** *Lanc* Béla a Munk Mór és társa utóda bpesti cég képviselője, eljegyezte *Klopfer* Mór, budapesti kereskedő leányát, Karola kisasszonyt.

Koch Miksa a Kohn Heilman és fia cég magyarországi üzleteinek főnöke, jegyet váltott *Gumpel* Miksa berlini bankár leányával, Wally kisasszonnyal.

* **Néh. Kaufmann Dávid tanár művei.** A Singer és Wolfner budapesti könyvkiadó czég (VI. Andrassy-ut 10 sz.) néh. Kaufmann Dávid seminariumi tanár következő műveit tartja raktáron: Budavár megvétele és előzményei, Schulhof Izsák tudósítása után. Ára 1 frt 35 kr. — Wertheimer Sámson a főudvari faktor és tartományi rabbi meggyermekai. Ára 2 frt 10 kr. — Conegliano Izrael dr. és a velencei köztársaság körül szerzett érdemei a karlovitzi békekötés utánig. Ára 3 frt. — Glückel von Hameln emlékiratai. Ára 4 frt 20 kr. — *Az érzékek*, adalékok a physiologia és psychologia középkori történetéhez. Héber és arabs forrásokból. Ára 3 frt. — R. Jair Chajjim Bacharach (1638—1702) és ősei. Ára 2 frt 40 kr. — A zsidók legutóbbi elűzése Bécsből és Alsó Ausztriából, előzményei 1625—1670 és áldozatai. Ára 2 frt 16 kr.

* **Az aradi vértanuk emléke.** Midőn Thorma János nagy festménye az ezredéves kiállítás képzőművészeti alkotásai között feltűnt. Beöthy Zsolt ezzel a kérdéssel fejezte be a festőről és művéről a *Budapesti Szemlé*-ben írott tanulmányát: »Az öröm és remény, melyet ezzel az első nagy alkotásával ébreszt, nemcsak az ő pályájának, de az egész magyar történeti képirásnak jövődjét illeti. A nemzet, melynek e jövődjét szíven kell viselni, s a melyhez ebben az esetben egyedül fordulhatunk, fog-e módot nyújtani, hogy Thorma képe hozzá méltó környezetben találjon állandó helyet? E kérdésre a nemzet nem felelt. A festmény összegyönygyölve fekszik a művész lakásán. Most a »Könyves Kálmán« részvénytársaság az »Aradi vértanuk« művészi reprodukcióját kiadja. A hazafias vállalkozás mindnyájunk rokonszenvére tarthat számot. Ohajtandó, hogy a vértanuk e szép és méltó emlékét minden magyar család tüzhelye őrizze. E helyt ismét csak Beöthy Zsoltnak e képről szóló nagy-érdekű tanulmányára utalunk, melyben az Aradi vértanukról szólva, azt mondja: »Hősök és nem hősködők; nem izgatni akarnak, csak arra kérnek, hogy ne feledkezzünk el róluk«, továbbá »az egész szomorú képnek minden alakjával és részletével, mintha óvakodnék mestere többet mondani, mint hogy a haza vértanuinak szeretettel őrizzék emlékét.« A reprodukciók októberben fognak megjelenni. A kép ára a művész által stilizált diszes keretben 32 frt (passepartout-val 38 frt) lesz, a mely összeg a kiadótársaságnál (Könyves Kálmán, Kerepesi-ut 17.) havi részletekben is fizethető

* **A játékterv.** Mint minden, a szerencse is változott az idővel. Abbahagyta a világtalanságot és beállt matematikusnak. Az ötödik osztálysorsjátéknak most megjelent játékterve, a mely hirdetéseink közt látható, a szerencsét ilyen matematikuskép mutatja be. Nagy számoszlopokban a százezer osztálysorsjegyek ötvenezer nyereményéről számol be. Hatalmas összegekről, a melyek jómódot és vagyont visznek a közönségbe. Még a *millió*t is behozta a lehetetlen ábrándok közül az elérhető valószínűség világába.

* **Dr. juris Adolfo Roth,** »Bolsa de Comercio Buenos-Ayres«. Elvállal megbízásokat jogi, kereskedelmi és szabadalmi ügyekben.

HIRDETÉSEK.

Alapított 1842-ben.

THE MUTUAL

NEW-YORKI életbiztosító társaság.

Tisztán kölcsönös. — Részvényesei nincsenek.

Változtatlan díjtételek, utánfizetési kötelezettség nélkül.

Kivonat az 1898. évi december 31-én lezárt mérlegből:

Biztosítéki alap 1898. évi decz. 31-én	Frcs 1,437,913,602·90
Tehermentes nyereség - tartalék (felesleg)	218,853,288·50
Készpénzosztalék kötvénytulajdonosok részére	11,502,590·67
Összes bevétel	285,008,443·64
Összes kifizetések kötvénytulajdonosoknak	128,426,939·64
Ervényben lévő biztosítások	5,034,777,190·62

Három évi fennállás után a társaság új kötvényei semmi esetre sem válhatnak teljesen érvénytelenné, rendkívüli magas összegű kölcsönre jogosítanak és egyéb kiválóan előnyös kedvezményeket nyújtanak.

Díjtáblázatokkal és bővebb felvilágosításokkal készségesen szolgál a vezérigazgatóság Magyarország és a keleti tartományok részére,

BUDAPEST,

IV., Károly-körút 26. szám.

• Tekintélyes képviselők alkalmazást nyernek. •

6 évi jótállással 6

GRÁK

arany
ezüst lánczok

ÉKSZEREK

csekély

RÉSZLET-FIZETÉSRE

PARTOS LAJOS nál

BUDAPEST

Erzsébet körút

Képes árjegyzék ingyen

csekély részletfizetésre

Dupla villany-delejes csillag.

R. B. sz. 86,937.

Gyógyit és felvidit jótállás mellett!

Köszvény, rheuma, asthma, álmatlanság, fülzugás, ischias, nehéz hallás, idegesség, étvágytalanság, fogfájás, sápkór, migrén, szivdobogás, tehetetlenség, fejfájás, epilepsia, eskór, valamint minden idegbántalmat.

Még 20 éves betegségek is teljesen meg lettek vele gyógyítva! Oly betegeknek, kik 20 éven túl szenvednek, a kik influenzában vannak, különösen ajánlható a legujabban javított **négy- és hatszoros villany-delejes öv** R. B. sz. 86,967.

Azon beteg, a ki az én készülékeimtől legfeljebb 45 nap alatt meg nem gyógyul, a pénzt minden késedelem nélkül visszkapja.

A hol minden kísérlet hasztalan, tessék az én készülékemet megpróbálni. — A koszónó iratok irodámban megtekinthetők.

A kis készülék 2 frt, csak gyermekeknek és nagyon érzékeny nőknél alkalmazandó.

A nagy készülék 3 frt, régiebb, de legfőkébb husz évig tartó betegségeknek alkalmazandó.

A négy- vagy hatszoros villany-delejes öv 25 frt, csak idült bajoknál és influenza-betegeknek alkalmazandó.

Utánvétel vagy előleges fizetés mellett, küld szét a központi elárúsító-hely a bel- és külföld részére:

MÜLLER ALBERT, Budapest, Kálmán-utca 19/E. c.

Főraktár: Garay G. Budapest, V., Lipót-körút 21/a — Petrovics N. Budapest, IV., Bécsi-utca 2. — Pintér G. Ujpest, István-tér 11. — Francsics és Jona Debreczenben és minden jobb droguistánál Magyarországon.

Köszönetnyilvánítás.

Ő Fensége Salvator Lipót főherceg udvarmesteri hivatala.

Általános Asbestárú-gyár.

Ő csász. és kir. Fensége Salvator Lipót Főherceg rendkívül meg van elégedve az asbesttalppal bélelt cipőkkel. Ő Felsége hosszabb gyalog kiránduláson használta e cipőket és érezte, hogy lábai nem fáradtak úgy el, mint más közönséges cipőknél. Küldök egy pár vadász-cipőt, hogy annak a mintájára készítsenek másikat asbesttalpbéléssel, ugyanannál a cipésszél és aztán küldjék ide.

Hiszszük, hogy e vadász-cipők ép oly jók lesznek és ép oly megfelelők, a mint megfelelők voltak a szaloncipők.

Zágráb, 1898. július 8-án Krah! huszárkapitány.

!Nincs többé lábfájás!

Sem tyúkszem, sem izzadás láb, sem bőrkeményedés, sem lábdaganat, sem lábégés.

Rövid idei viselés után megkönnyebbül a járása annak, ki cipőjét dr. HÖGYES-féle, az egész világon szabadalmazott asbesttalpbéléssel látja el

Kettősvastagságu frt 1.20, egyszerű 60 kr., homoktalp 40 kr. gyermekeknek fele.

Az asbesttalpbélés kitűnőségét legjobban bizonyítja, hogy a cs. és kir. közös hadseregnek és a magy. kir. honvédségnek eddig 22,500 pár szállított.

Szétküldés csakis utánvétellel, vagy a pénz előleges beküldése mellett. — Felvilágosítások, prospektusok és köszönetnyilvánítások ingyen.

Kapható kizárólag az
ÁLTALÁNOS ASBESTÁRU-GYÁR BETÉTI-TÁRSASÁG-nál
BUDAPEST, VI., Sziv-utca 18. szám.

Öregek és ifjak részére!

A „Jüdische Humorist.”

A híres rajeczi és dubnai adomázó »MAGID« 500 válogatott rendkívül szellemes és szórakoztató elmés adomái és párbeszédei.

Továbbá pompás élecek és bonmótok, több más híres autoritásoktól u. m.: Sofer R. M., Minz R. M., Rappaport, Horowitz, Frankel, Svab, Fassel, Meissel, Wahrman és sok magyar tudóstól.

Egy beküldött forintért kapható bérmentesen szállítva, a szerző és kiadó által

DESSAUER GYULA, Budapest, V., Váci-körút 22. sz.

Mindazoknak, kik gyors, alapos és biztos gyógyulást óhajtanak, ezen kitűnő szakorvost a legmelegebben ajánlhatjuk.

Univ. Med.

Dr. CZINCZÁR J.

a bőrgyógyászat, bőrápolás,

nemi és húgyszervi bántalmak képesített szakorvosa.

Gyógyit gyors és biztos sikerrel, kényelmes módon, úgy nőknél, mint férfiaknál mindennemű, a **nemi betegségek és gyengeség állapotok** elnevezése alatt összefoglalt bármily régi keletű bántalmakat, **vizelési nehézségeket**, továbbá bármilyen

bőrbetegséget és szépséghibát

a külföld által elismert legujabb kitűnő módszereivel.

Lakik: BUDAPEST, VII., Kerepesi-út 14. I. em.

Rendel: délelőtt 10—1 óráig, délután 3—7 óráig,

Külön váróterem nőknek és urak részére.

Mérsékelt díjazás.

Levelekre azonnal válaszol.

KOHN ARNOLD

gazdag sarkóraktárát

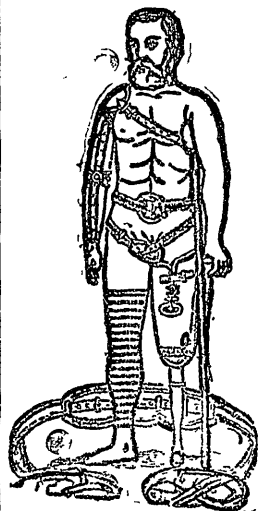
Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sarkóállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniük

Szep és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámlálásért kezeskedik a cég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

Speciálista sérvkötőkben!

KELETI-féle

cs. és kir. szab.

sérvkötő

a legnagyobb orvosi tekintélyek véleménye szerint a legtökéletesebb ezen nemben.

Ára: egyoldalu 6 forint, kétoldalu 12 forint.

Képes árjegyzéket küld a gyár.

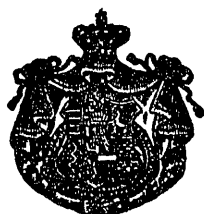
KELETI J.,

— BUDAPEST, —

IV., Koronaherceg-utca 17.

Sikkes egyenruhákat

tábornokoknak, törzs- és főtiszteknek, tiszteknek,
önkénteseknek, csendőrségnek, rendőrségnek,
tüzoltóknak, pénzügyőröknek
és **anyakönyvvezetőknek** készítenek

BLUM ÉS TÁRSA

szerb király udvari szállítók

és Ő cs. és kir. Fensége JÓZSEF főherczeg udvari szállító.
Budapest, IV., Sütő-utca 2. szám (Szervita-tér sarkán).

Árjegyzékek készséggel díjmentesen és bérmentve küldetnek.

! Pontos címre ügyelni tessék !

A „KIRÁLY”-fürdő mellett

BUDAPEST, II., Fő-utca 98. sz. a.,

uj sírkőraktárt nyitottam.

Mind e szakmába vágó munkák, a legegyszerűbbtől a legfinomabb kivitelig, még egyleti sírkövek is nálam 10—25% olcsóbb mint bárhol, a miről, minden venni szándékozó meggyőződhet. Teljes tisztelettel

LÖWY JÓZSEF,

Budapest, II., Fő-utca 98. szám.

לעווי יאזעף. גראבשטיינלאגער II. האויפטגאססע 98.
מיט 10—25% בילליגער ווי א איבעראל אס שבת אונד
יו"ט געשפערט.

נשר VENDEGLŐ.

SCHWARZ J. H. volt rabbi, ajánlja a VII. ker.,
Erzsébet-körút 8. szám alatt, a „New-York” palo-
tával szemben levő, a mai kor igényeinek megfelelően
berendezett

== נשר vendéglőjét. ==

Izletes ételek- és kitűnő italok jutányosan kaphatók.
Alkalmas időben kertihelyiség is áll a t. cz. közönség
rendelkezésére.

Feldmann Sándor

legnagyobb nőiruha-kelme áruháza

BUDAPEST, V., Bécsi-utca 6. szám.

Legszebb őszi

Női ruha Kelmék frt —.90—2.60-ig.

Fekete divat Kelmék „ 1.80—4.50 „

Legjobb angol Kelmék „ 2.20—4.75 „

À part pongyola 80—1.70

Gyönyörű mosó 25—75 krig

Nagy és kis (fejre való) 65—12 frt 50 krig

SZÖVETEK.

BARCHENTEK.

ANGOL KENDÖK.

== Jutányos és szabott árak. ==

Vidéki megrendelések gyorsan és lelkiismeretesen lesznek eszközölve.

Mintákat kívánatra ingyen és bérmentve.

Gyöngyszemek a talmudból és midrásból.

— Forrásközből szedgette: Szabolcsi Miksa. —

A lakománál, melyet Ábrahám 3 vendégének készítettett (Mózes I. k. 18. f.) kétféle lisztről van szó, a minek ez a magyarázata: Ábrahám a vendégek számára sütendő kenyeret vegyes lisztből (kemach) rendelte, de Száráh finom lisztből (szólet) készítette, amit az Írás kiemel. Következik ebből, hogy az asszony sohasem nézi olyan jó szemmel a vendéget, mint a férfit.

(A kérdés, hogy az elmondottakból épen az ellenkezője következik, valósággal kiált. Mert hisz ha Száráh jobb anyagból készítette a lakomához való kenyeret mint a minőt férje mondott, akkor ebből az következik, hogy az asszony jobb szívvél van vendége iránt, mint a férfi?

A látszólagos hamis következtetést szellemesen üti helyre a dubnai maggid, ki exegetánk előtt arról hires, hogy minden kérdésre talpraesett hasonlattal felelt, melyből a magyarázat csak úgy magától folyik.

Ebben az esetben a nagy maggid állatmesével magyaráz.

Az oroszlánpár — hangzik a mese — először bocsájtotta utnak immár megnőtt fiatal csemetéjét. Tud meg, gyermekem, — szólottak búcsuzáskor a szülők — hogy a száraz földön te vagy a legerősebb élő lény. Tőled fél és már pusztá hangodtól megretteg ember és állat egyaránt. Bátran tehát előre; előtted meg nem áll, téged le nem győz senki sem.

A fiatal oroszlán elindult, de már másnap bátoritanul bujkálva tért meg. Szülőim! szóla panaszos hangon majdnem reszketve, tudjátok-e mire akadtam mindjárt első nap utamon? Város végén egy nagy képre, melyen Sámson pusztakézze oroszánt fojt meg. Hát így vagyok én az erdőnek embertől és állattól rettegett legerősebb ura? — Bolondot beszélsz, gyermek, világosíták föl megijedt magzatukat a szülők. Amit láttál, az amellett bizonyít, amit mi mondtunk neked. Hát miért tették ki azt a képet, miért festették meg? Azért, mert a mi rajta van, az csoda. Ha nem volnál a legerősebb az állatok között és ha akadna még más is, ki, mint Sámson tette, oroszánt széttéphet, azt hiszed, kiakasztották volna azt a képet? Épp az, hogy mutogatják, bizonyítja, milyen ritkaság az, ami rajta történik.

A talmud igen helyesen következtet. Az, hogy Száráhról följegyezték, hogy a vendégeket olyan jó szemmel látta, bizonyítja, hogy az nagy ritkaság, mert tény, hogy a nő különben kevésbé vendégszerető, mint a férfi.

S ez természetes is. A vendégekkel nem a férj bajlódik, hanem az asszony. Mert, tetszik tudni, a régiak becsületes polgári lakomára gondoltak, melynek készítésénél a derék háziasszony izzadt. Gondoltak volna bölcseink a jourokra, miket Spitzer készen szállít a házhoz, elvégeztetvén még a terítést is, bizonyára azt irták volna, hogy az asszony nagyon örül a vendégeknek, — annál kevésbé azonban a szerencsétlen férj.

Következtetnek különben az említett lakomán törtétekből még másvalamit is a bölcsek. És megint csak az asszonyra vonatkozólag. Az egyik vendég azt kérdezte Ábrahámtól: hol van Száráh, a te feleséged? És Ábrahám felelt: Benn van a házban. Azaz ő egy a házzal, mert a ház ő és ő a ház. — Nagy dolgot mondott ezzel Ábrahám, jegyzik meg a bölcsek. Száráh a házban volt, a háznak élt. Otthon volt. Nem volt látogatóban,

nem járt a szomszédságban, a pipere-kereskedőnél sem időzött. [Hogy nem volt a — kávéházban, vagy hogy üdülni nem ment Oszkendébe, azt nem említik; ezeket a csapásokat, úgy látszik, még az előrelátó talmudbölcsek sem sejtették.] Szóval, Ábrahám azt felelte, hogy Száráh otthon van. És hogy ezt is kiírták, abból tán szintén lehet következtetni, — de más asszonyokra.)

Száráh anyánkról szólván, nem tehetjük, hogy ne térjünk — Jókait Mórira, ki dicső ősnőnk e héten olyan igaztalanul megvádolta. Nem szívesen tűzök össze Isten kegyelméből való királyunkkal az irodalom mezején, de mit tegyek, mikor — mint mondtam — ősanánk jó hirnevéről van szó. Ki is mondotta a nagy mesternek azt a bolondot, hogy Száráhnak hét férje halt meg és hogy szolgálója azt vágta volna egyszer az arcába, hogy — és ami itt következik, azt Jókait is idézőjelek közt citálja —: »engem is meg akarsz-e ölni, mint megölted a hét férjedet?»

»Miből idézi ezt Jókait? Hol mondta ezt Száráhnak a szolgálója? Meg aztán, hogy mondhatott ilyet az a szolgáló, mikor Száráh csak egyszer ment férjhez: Ábrahámhoz, ki őt tul is élte, ki a chetiták fejedelmétől, Efróntól, Machpéla barlangját vette meg családi sirhelyül, a hova Száhrát eltemette, amint ez Mózes I. könyve 23. fejezetében körülményesen el vagyon mondva?

Különös! Jókait pontosan idézi a Sulchan-Aruchot (a »Magyar Hírlap« f. hó 10-iki számában) Akárcsak valami verzált talmudista idézi a *katlán*-ra, azaz a férjetőlő asszonyra vonatkozó talmudi szabályokat. Ezt jegyzetben teszi Mig magában a szövegben olyasvalamit állit a bibliának mindenkitől ösmert egyik alakjáról, minőt soha senki sem hallott és a min a biblia nagy alakjai, pláne az ősök és ősnők tisztelői bizony meg is ütköznek. Száráh katlán lett volna? Száráhnak hét férje halt volna meg? Még egyszer, hol vette ezt Jókait?

Talán a nevet tévesztette össze? Talán a biblia más asszonyára gondolt? Végig futok gondolatban a Szentírás női alakjain, de csak egyre találok, kire rállenék a katlán név és a kinek történetében ilyenről szó is van. Támárt értem, Jákob fiának, Jehudának a menyét.

Első férje Éer volt, de meghalt gyermek hátrahagyása nélkül. Bibliai törvény szerint elvette aztán Támárt elhunyt férjének a fivére: Ónan. De ez is meghalt magtalanul. Most a 3. testvérnek, Séláhnak kellett volna elvenni az özvegyet, de Jehuda, az atyja, elodázta a dolgot, »mert, gondolta, hát ha a 3-dik is csak úgy hal meg, mint a testvérei« (Mózes I. könyve 38. fejezete 11. verse) Itt akadunk hát eredetére a talmudi tilalomnak (Jebámóth traktatusa 64. l. b), hogy asszony, kinek két férje meghalt [Rabbi Simon ben Gam'iel szerint csak háromnak a halála után] többé férjhez ne menjen, mert az olyan asszony *Katlán*, azaz férjetőlő (A velevaló együttélés a férjre gyilkos hatással van, — *máján görem*, mint a talmudisták euphonisztikusan mondják. A Sulchan-Aruch első könyve, az »Eben-Haezer« a tilalmat kodifikálta (két

férjnek a halála után is nem úgy mint Rabbi Simon ben Gamliel mondta, hogy csak a 3. után), de igen sok kivételnek adott helyet. Ha pl. a két meghalt férj közül valamelyik különben is beteg volt; ha valamelyiknek a halála egyáltalán más okra vezethető vissza, vagy ha az egyik férjével hosszú ideig élt, a nő nem szolgál rá a Kathlánet névre és férjhez mehet harmadszor is. Az új házasságra nézve az asszony Kathlánet-volta különben csak akadályozó, de nem bontó hatású, azaz ha mégis férjhez ment harmadszor is, akkor a házasság érvényes. Csak abban az esetben érvénytelen, ha a 3-ik férj előtt a Kathlánet eltitkolta, hogy már két férje halt meg. De ebben az esetben is, ha a férj a fölfedezés után is fönn akarja tartani a házasságot, fönn tarthatja.

Ezek nagyjában a Kathlánet, vagy mint talmudistáink askanaz olvasási mód mellett ejtik: katlaniszról szóló szabványok, és ezekre, a codex idézése mellett és a hely pontos megjelölésével, valóságos talmudtudós módjára utal a magyar laureatus, de hogy mint jutott aztán eszébe az, hogy megtegye Száraht Kathlánetnek, kinek plane hét férje halt volna meg, holott első és egyetlen férje, Ábrahám, 38 esztendővel élte túl; honnan vette továbbá Jókait azt a lehetetlen idézetet, azokat az állítólagos szavakat, miket állítólag szolgálója vágott volna Szarah szeméi közé: azt addig, míg a nagy költő nászutazásáról meg nem érkezik, meg nem tudhatjuk. Ismételjük, akkor is csak azt mondhatja meg Jókait, ha ugyan megmondja, kitől kapta a hamis adatot, mert hogy mást tudhassunk meg tőle, azt, hogy idézete akármely zsidó forrásban, vagy plane a bibliában fordulna elő, — azt *tökéletesen és mindenképen kizártnak* tekintjük.)

Vakmerő emberek, kik keresik a veszedelmet, elveszítik a bátorságukat, ha a veszedelem őket keresi föl.

*

Némely nyelv nem is beszél, hanem szúr.

*

Hallván a rágalmazót, irigyelni kezdem az álatokat, hogy beszélni nem tudnak.

*

Kerüld az olyan embert, ki örökké mosolyog.

*

Kerüld a háborút, melyben akkor is vesztes vagy, ha győzől: A háborút a feleségeddel.

*

Egy esetben szabad eladnod szentírásodat. Ha ára ahoz kell, hogy feleséget szerezzél rajta. (A »nedan«-t hajdanában a leányok kapták.)

*

Bolond, ki a házát sokat utaztatja. (Az elődök nem szívesen küldték utra asszonyaikat. [Mert »ház« alatt az asszonyt értik.] A fából épült házakat szokták különben helyükről eltolni, de tapasztalhatták, hogy rendszeren nem olyan állapotban jutnak el rendeltetési helyekre, mint a minőben elindultak. Tán féltek, hogy az út az asszonyban is kárt tehet. Olyat láthat és tapasztalhat, mi megronthatja kedélye tisztaságát.)

*

— »Szeresd az Örökkévalót« ez vagyon megírva; hogy pajtáskodjál vele, az nincs a Szentírásban. (Midras Jalkutnak ez az intése azoknak a nagy jámboroknak szól, kik Isten házában minden-féle illetlenséget engednek meg maguknak. Hisz *otthon* vannak, házában az Örökkévalónak, kihez — azt hiszik legalább — oly közel állanak, hogy vele szemben egy kis tréfát, vagy aféle kis alkut megengedhetnek maguknak. Nálunk ez a modor — vagy nevezzük meg a maga igazi nevén: ez a blasphemia — különösen a chaszideusoknál divik. Sőt kultiválják papjaik is, a csodarabbik még prédikációikban is. Egyik ilyen híres rabbi Jomkipur napján a délutáni szelichosz előtt a következő, különben igen szellemes, de Istennel szemben minden józan föltagás szerint mégis csak egyetlen szavakkal apostrophálta a Mindenhatót:

»Tehát szelichoszt mondjunk! Atyánk, édes atyánk és teremtőnk: nem tudunk. Sokat vezekeltünk, sanyargatjuk testünket tegnapi óta már: nagyon elgyengültünk. Világ Ura! mondok valamit! Hatalmas nagy Isten vagy, az erő forrása: Mondj Te szelichoszt. [A *szelichosz* szó megbocsájtást jelent.]

De ne hidd, felséges Atyám, hogy sok szelichosz mondásával akarlak fárasztani. Óh nem. Csak két szót mondj a szelichoszból. Ezt a két szót: *szolachti kidvorecho* (megbocsájtok, ahogy kívánod).

Legfelsőbb Atyánk, jóságos alkotónk! még mondok valamit: Lépjünk csereviszonyba. Mi a mienk? Mienk a tévedés, mienk a véték, mienk a bűn. Mi a Tied? Tied az elnézés, Tied az engesztelés, Tied a megbocsájtás. Cseréljünk: Vedd bűneinket és sugároztasd felénk atyai szeretetedet.

Vagy nem vagyunk tán elég előkelők ahoz, hogy velünk ilyen viszonyba lépj? Tudod-e, kik vagyunk? Apáink Ábrahám, Izsák és Jákob voltak, a Te kiválasztottjaid; mestereink Mózes, Sámuel, Dávid voltak, a Te kedvenceid. De ki a Te apád? Ugy-e senki. Mert kezdet és vég nélkül való vagy, oh Isten. És kik a mestereid? Ugy-e megint csak senki? Mert a bölcsesség és tudás Magad vagy, örökkön örökké irgalmas, szerető Apánk.

Tagadhatatlan, szellemtől sziporkázó, megkapó fordulatok (az idézett predikáció-részlet a »Maaszijót czad-dikim« című chaszideus iratban olvastam; a szónok Rabbi Sámson Asztropolje lett volna) — de ép oly tagadhatatlan az is, hogy hangja mégis csak Istennel való komázás, amit az ember soh'se engedjen meg magának Istennel szemben. Szeressük Istent, de ne pajtáskodjunk véle.)

*

Babyloniában a nép szája a pénzt *ajtónyi-tónak* nevezte el; Szurában *közvetítőnek*. Elég baj, hogy az elnevezés Jeruzsálemben is találó.

*

A szőlőt a vinczellér munkálja meg, a föl-köszöntőt a pohárnok kapja. (Sokan fáradnak, alkotnak, míg munkájok gyümölcsét mások élvezik.)

*

A vasat a tűzben hajlítod meg, az igaz, de bolond vagy, ha a fát is tűzben akarod hajlítani. (Paedagogiai szabály. Ugyanazon eszközzel, melylyel egyik gyermekre hatunk, a másikat esetleg megronthatjuk. A tanító azért mindig a *gyermekhez* mérten válogassa meg eszközeit. Ne *magából* induljon ki, hanem a gyermek lelkületéből.)

*

Éles késsel kavicsot akar törni, ki a balgát
érvekké akarja meggyőzni. A kő aprításához
kalapács kell, fiam!

*

Amint fölépül a vár, eltűnnek az állványok,
melyek azt, míg építették, körülvették és melyek
nélkül föl sem épült volna. (Akik kicsinyek vállain
emelkedtek, amint céljukat elérték, lerázzák magukról
barátaikat, kiket míg emelkedésükre kellett, becéztek,
de akik aztán csak terhükre vannak.)

*

És ha szerető rokonod mindenki a városban,
feleség nélkül mégis el vagy hagyatva.

Jeltelen sirok.

Ősszel, ha bágyadtan mosolyg a nap
S a levelek fonnyadva hullanak,
Elindulok a lankás dombon át
És keresem a holtak bús honát.

Ilyenkor lelkemet nem gyötri bű,
A szív nem csüggedez, nem szomorú.
Úgy sejtjük, hogy a halál semmi más,
Csak őszi napfény, őszi hervadás.

Az őszi arany sugára ott lebeg
A cifra márványsírkövek felett,
És játszadoz a síron ott alatt,
Hol nincsen kő, csak fű meg puszta hant.

Ott játszadoz a jeltelen síron
S minden rögöt aranysszínrel bevon.
Csókolja a fűvet, mely ott fakad,
A feltörő kórót s vad galyakat.

Tán képzelem csak, hogy az őszi nap
Ez elhagyott és puszta sírokat
Jobban becézi, mint azokat ott,
A melyeken a diszes kő ragyog.

Én nem tudom. Talán csak képzelet,
Tán ép úgy fénylik mind a sír felett,
De engem szívem egyre oda von,
Csingók e jeltelen, bús hantokon.

A sírdomb olyan árva, elhagyott,
Aranybetűs kő rajta nem ragyog,
Mely hirdetné, hogy a ki lent pihen
Mi jót művelt e földön ide fent.

És mégis súgja szívem énnekem,
Hogy róluk zengjen mindig énekem.
A dűdva, mely e hantokból kinő
Többet beszél, mint ott a cifra kő,

Azt súgja egy szent, tiszta érzet:
A nagyok, hősök ezek itt, ezek!
Az elhagyott, üres sírdombokon
Minden göröngy velem érez, rokon.

A hantra dülök. Zárva két szemem.
A képzelet oly messze száll velem.
Elősuhanak régi századok...
Egy kis kunyhónak közepén vagyok.

A kis szoba olyan üres, sötét.
Egy mécses bágyadt fényét hinti szét.
Dohos a lég, mindent belep a por,
Üres a fal, leri a nagy nyomor.

Az ágyban ott pihen a nagybeteg.
Körötte feleség és gyermekek.
A fájdalomtól szívük majd szakad,
De csend, hangosan szólni nem szabad!

A szenvedőt kinozza, gyöttri láz,
De félőn körültekint s vigyáz
Hogy ajkáról egy jaj ne szálljon el,
Minden kérdésre suttogón felel.

Mert kegyelemből túlik a zsidót,
A sarcz, amit a város rá kirótt,
Nincs megfizetve még mai napig,
S csak elnézés, hogy még ott lakhatik.

Sötét napok, borús emlékezet,
Midőn szabadon sírni sem lehet
S a haldoklónak is vigyázni kell,
Hogy ellenét ne ingerelje fel.

S a meghalás megváltás volt neki.
Az ellenfél nem bántja, kergeti.
Hogy vágyódott már régesrég oda,
Hol int az örök élet szent hona.

Hol nincsen bortön, nincsen megvetés,
Honnan nem száll felé gúny, nevetés.
A hova most örökre vándorolt,
Nincs üldözés és nincsen »sárga folta

Midőn a földet néma éj lepi,
Vették a holtat temetőbe ki,
Hogy ellenséges szem ne lássa meg,
Mint sírhalmára forró könny pereg.

Oh, hány keserves könny hullott ide,
E sírnak jeltelen rógeire!
Titokban, csendben, zordon éjeken,
Hogy meg ne tudja senki, senkisé.

És hullt a könny s nem egyedül azért
Ki örök nyugovóra ide tért.
A forró könny, mely záporoként pereg,
Izráel bús sorsát siratta meg...

Süppedt sirok, a mint borongtok itt,
Hirdetve rég idők gyötrelmeit,
Örokké élő emlék-oszlopok,
Szívem csak ti felétek száll, dobog.

Minden fűszál egy szenvedést jelent,
Minden harmatcsepp rajtok tiszta, szent.
Igénytelen fakó, fagyos rögök
Ti jelzitek, hogy Izráel örök.

Kinek lelkében ingadoz a hit,
Megnyugovást csak itt talál, csak itt.
Igy szól a rög s a hantok zöld mohar:
Izráel nem hal meg soha, soha!

Feléki Sándor.

Lassu viz partot mos.

— Elbeszélés a hajdani ghetto-életből. —

— Irta: Kompert Lipót. — Fordította: Hazai Hugó. —
(Folytatás.)

— No most legalább tudom, mit akar az elnök. Már most azt is szeretném tudni, mit szoltál te erre?

— Mit szoltam? Hát mit szoltam volna? Azt mondtam, hogy majd megfontolom előbb. Ez azonban nem tetszett az elnöknek. A dolgot nem lehet halogatni. Cholhammoéd van, a háztűznézés ideje. Ki tudja, nem-e járt már ott valaki a leánynál, akinek nagyobb szerencséje volt, mint a többinek. Jól van, feleltem, jól van, reb Jaszeľ, ha a 400 forintos ígérete mellett megmarad, magamra vállalom a dolgot. Hanem mondok én még okosabbat. Nekem van egy fiam és az nem csak enni tud. Annak olyan okos feje van, hogy az enyém semmi sem az övéhez képest. Hát ha azt küldenék oda? Az elnök nevetett és azt mondta erre, úgy élj te 120 évig, reb Wolf, mint ahogy igazad van. A fiad még lassabb víz, mint te vagy, azt küld oda, az erre az üzletre szinte rátermett. Ezzel aztán elváltunk. Már most tégedet kérdezlek, Kóbi lelkem, el akarsz-e menni, vagy nem akarsz elmenni?

Kóbi eddig úgy tett, mintha nem is ügyelt volna atyja szavaira, most azonban a nyílt kérdésre kissé elpirult. Az anyja ijedten szolt.

— Az istenért, csak nem akarod a gyereket ahhoz a medvéhez küldeni?

— Nem fogja fölfalni, a felől nyugodt lehetsz. Egyébiránt 400 forintért egy kicsit le is haraphat belőle.

— Én pedig nem engedem meg, hogy az én fiam ehhez a farkashoz menjen.

— Előbb medve, majd farkas! Kiváncsi vagyok rá, mi lesz még belőle!

— Ilyen egy vadállathoz az embernek tulajdon gyermekét elküldeni! Ki hallott már ilyesmit? És ha az a medve eltöri a fiamnak egyik kezét vagy leüti a lábát, ezt még tudja fizetni az elnök pénzzel?

— Ami azt illeti, anyácskám, szolt egyszerre csak Kóbi, ami azt illeti, légy teljesen nyugodt. Ez nem megy olyan könnyen, mint te hiszed. Ahhoz, hogy valakit megverjenek, két emberre van szükség. Egyik az legyen, a ki ver, a másik meg az, aki hagyja magát! És azután, mért ne próbáljam meg én ezt a csekélységet négyszáz forintért. Nagyobb dolgot is megtesz az ember, kisebb haszonért. Azonfölül pedig, ennek révén az elnök is jó barátunk lesz. Azt sem tudhatja az ember, mikor lehet hasznunkra.

Egy perczig csendesség volt a szobában.

— Tehát igazán menni szándékozol, Kóbi fiam, kérde Perl asszony aggályosan. Tudod-e, hogy mit kérsz tenni?

— Miért ne tudnám? És miért ne mennék? Miért mulasztaszak el ilyen jó üzletet? Nem olyan könnyen lehet ekkora pénzösszeget keresni.

— Nos, én többet egy szót sem szólok, felelt egy kis szünet után Perl asszony. Neked jobban kell tudnod, hogy mit teszel, mint nekem. Ha te menni akarsz, nekem nem lehet ellene kifogásom.

Perl annyira el volt telve fiának bölcsességétől, hogy abban a perczben, melyben fia elhatározását hallotta, teljesen visszanyerte higgadságát.

— Itt van, mondá rá reb Wolf. Mások számára elmegy leánynézőbe és bizony jól el is végzi a dolgot. Hanem mikor a maga részére kellene mennie, akkor itthon marad. Ezt én előre tudtam.

Perl valóban nem mert ellenkezni. Megelégedett azzal, hogy hallotta, amint a két férfi azon tanakodott, hogyan és mikép kezdjen hozzá Kóbi a medvebarlangba vezető uthoz. Ő maga nem szolt bele a tanácskozásba, csak hallgatta, mint oktatta reb Wolf a fiát. Diplomatak is megirigyelték volna, hogy milyen körültekintéssel és mindenre kiterjedő figyelemmel járt el a tanácsadással reb Wolf.

Perl asszony bámulva hallgatott. Végre nem állhatta meg szó nélkül.

— Ha *igy* kezd hozzá, akkor persze, hogy sikerülni fog a dolog. És elvégre is, — hisz Kóbi a mi gyermekünk!

A tanácskozás csendesesen folyt tovább. Mikor végre mindenben megállapodtak, reb Wolf »alkalmatosságot« keresett, amelylyel Kóbi holnap reggel elutazhatik. De a kocsisnak megmondták, hogy a falun kívül várjon Kóbira. Mi szükség azt a világnak tudni, hogy Kóbi cholhammoédkor hova utazik, avagy, hogy egyáltalában elutazik.

Reb Wolf ezután még elment az elnökhöz, és bejelentette neki, hogy Kóbi a kiküldetést elfogadta.

Csak Perl asszony szíve dobogott hevesebben, mikor már a dolog el volt határozva.

— Édes jó istenem, csak ne tegyen neki valamit. Egyetlen fiunknak! Még se kellett volna beleegyezniem!

*

Másnap kora reggel Kóbi utra készen állott. Szülei még fel sem ébredtek, ő már imádságát is elvégezte és épen imaszijait rakta össze, midőn anyja a hálószobából kilépett.

Perl asszony bámulva nézte fiát. *Igy* még nem látta őt. Kóbi tudniillik a legszebb ruháját öltötte magára és igyekezett magát, amennyire csak lehetett, kicsinosítani. Bizony isten, egy herczeg se festhetne különben! Micsoda egy finom legény az ő fia! Magas, karcsu, derék, szép fiatal ember, akinek látása teljesen megnyugtatta anyját. Egész éjjel amugy is csak hánykolódott ágvában. Nem tudott aludni, vagy ha el is szundított, álmában fél kézzel vagy sánta lábbal látta a fiát. Folyvást medvékkel vesződött és látta, a mint a fia a vadállattal viaskodik.

Reb Wolf is abban a nézetben volt, hogy holmi közönséges gróf nem igen vetekszik az ő fiával.

(Folytatása következik.)

